

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Proměna a vývoj politické institucionalizace hnutí ANO 2011

Bakalářská práce

Autor:	Natálie Palounková
Studijní program: B6701	Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Jaroslav Bílek, Ph. D.

Hradec Králové, 2019

Zadání bakalářské práce

Autor:	Natálie Palounková
Studium:	F16BP0146
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Proměna a vývoj politické institucionalizace hnutí ANO 2011
Název bakalářské práce AJ:	Development and change of political institutionalization of political movement ANO 2011

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce si klade za cíl provést analýzu hnutí ANO 2011 se zaměřením na vývoj a proměnu jeho institucionalizace. V práci bude vytvořen nový koncept pro zkoumání institucionalizace, který bude vycházet z konceptů nejvýznamnějších autorů politické institucionalizace. Konkrétně se bude jednat o koncepty Samuela P. Huntingtona, Kennetha Jandy, Angela Panebianca a Vickyho Randalla a Larse Sv?sanda. Nejprve se práce bude věnovat popisu všech čtyř konceptů a jejich podobnostem. Na jejich základě pak představí nový koncept, díky kterému bude možné, co nejlépe zkoumat vývoj a proměnu institucionalizace hnutí ANO. V praktické části práce bude provedena analýza samotného hnutí. Na základě analýzy pak práce nabídne závěry, které odpoví na otázku, jak se hnutí ANO podařilo institucionalizovat a jak se tento proces vyvíjel v čase. Časové vymezení práce bude od roku 2011, kdy hnutí ANO 2011 vzniklo, až do současnosti, kdy ho můžeme považovat za nejsilnější politickou stranu u nás. Základním zdrojem dat budou oficiální dokumenty hnutí, tiskové zprávy a výsledky voleb, kterých se ANO účastnilo.

ANO, bude líp. <http://www.anobudelip.cz> Huntington, Samuel P. 1968. Political Order in Changing Societies. Yale University Press. Janda, Kenneth. 1980. Political Parties: A Cross-National Survey. Free Press. Panebianco, Angelo. 1988. Political parties: Organization and power. Cambridge: Cambridge University Press. Randall, Vicky a Sv?sand, Lars. 2002. Party Institutionalization in New Democracies. Party Politics č. 8 (1), s. 5-29. Volby.cz. <http://www.volby.cz>

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek

Datum zadání závěrečné práce: 20.4.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením svého vedoucího Mgr. Jaroslava Bílka, Ph. D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 12. 4. 2019

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce, Mgr. Jaroslavovi Bílkovi, Ph. D., za ochotu a spolupráci v průběhu psaní této bakalářské práce. Zároveň bych chtěla ještě jmenovitě poděkovat své kolegyni Barboře Zezulkové za její podporu při psaní této práce a v rámci celého studia. Dík patří i mým nejbližším přátelům a celé rodině, kteří to semnou celou tu dobu statečně vydrželi a byli mi oporou.

Anotace

NATÁLIE, PALOUNKOVÁ. 2019. *Proměna a vývoj politické institucionalizace hnutí ANO 2011*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, s. 65, Bakalářská práce.

Tato práce si klade za cíl provést analýzu hnutí ANO 2011 se zaměřením na vývoj a proměnu jeho institucionalizace. V práci bude vytvořen nový koncept pro zkoumání institucionalizace, který bude vycházet z konceptů nejvýznamnějších autorů politické institucionalizace. Konkrétně se bude jednat o koncepty Samuela P. Huntingtona, Kennetha Jandy, Angela Panebianca a Vickyho Randalla a Larse Svåsanda. Zprvu se práce bude věnovat popisů všech čtyř konceptů a jejich podobnostem. Na jejich základě pak představí nový koncept, díky kterému bude možné, co nejlépe zkoumat vývoj a proměnu institucionalizace hnutí ANO. V praktické části práce bude provedena analýza samotného hnutí. Na základě analýzy pak práce nabídne závěry, které odpoví na otázku, jak se hnutí ANO podařilo institucionalizovat a jak se tento proces vyvíjel v čase. Časové vymezení práce bude od roku 2011, kdy hnutí ANO 2011 vzniklo, až do současnosti, kdy ho můžeme považovat za nejsilnější politickou stranu u nás. Základním zdrojem dat budou oficiální dokumenty hnutí, tiskové zprávy a výsledky voleb, kterých se ANO účastnilo.

Klíčová slova: *ANO 2011, politická institucionalizace, míra institucionalizace politických stran, vývoj a proměna ANO 2011*

Annotation

NATÁLIE, PALOUNKOVÁ. 2019. *Development and change of political institutionalization of political movement ANO 2011* Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, pp. 65, Bakalářská práce.

This work aims to analyse ANO 2011 with a focus on the development and transformation of its institutionalization. A new concept for institutionalization will be created in the work, which will be based on the concepts of the most important authors of political institutionalization. Specifically, these will be Samuel P. Huntington, Kenneth Janda, Angelo Panebianca, and Vicky Randall and Lars Svåsand. First, the work will be devoted to descriptions of all four concepts and their similarities. Based on this, they will introduce a new concept that will make it possible to best explore the development and transformation of the ANO institutionalization. In the practical part of the work will be analysed the movement itself. Based on the analysis, the thesis will offer conclusions that will answer the question of how the ANO movement has been institutionalized and how this process has evolved over time. From 2011, when the ANO 2011 movement was created, the time definition of the work will be until today, when we can consider it the strongest political party in the country. The basic source of the data will be official movement documents, press releases and the results of the elections that ANO participated in.

Key words: *ANO 2011, political institutionalization, development and change ANO 2011*

Obsah

Úvod	1
1 Politická institucionalizace.....	5
1.1 Politická institucionalizace podle Samuela P. Huntingtona	7
1.2 Politická institucionalizace podle Kennetha Jandy.....	9
1.3 Politická institucionalizace podle Angela Panebianca.....	11
1.4 Politická institucionalizace podle Vickyho Randalla a Larse Svåsanda.....	14
1.5 Podobnosti vybraných konceptů politické institucionalizace.....	17
1.5.1 Stáří strany.....	18
1.5.2 Stranické vedení	18
1.5.3 Zakotvení ve společnosti	19
1.5.4 Stranické struktury.....	20
1.5.5 Autonomie	20
1.5.6 Pospolitost	21
1.5.7 Vznik strany.....	22
1.6 Operacionalizace.....	23
1.1.1 Vznik strany.....	25
1.1.2 Stranické struktury.....	26
1.1.3 Stranické vedení	26
1.1.4 Pospolitost	27
1.1.5 Zakotvení ve společnosti	27
1.1.6 Autonomie	28
2 Vývoj a proměna míry institucionalizace hnutí ANO.....	29
2.1 Vznik strany.....	29
2.2 Stranické struktury	33
2.3 Stranické vedení.....	34
2.3.1 Způsob volby	34
2.3.2 Celostátní sněmy	35
2.4 Pospolitost.....	37
2.4.1 Rozvoj centrální organizace	37
2.4.2 Soudržnost	40
2.5 Zakotvení ve společnosti	44

2.5.1	Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018	44
2.5.2	Volební nestabilita.....	47
2.5.3	Legislativní nestabilita.....	51
2.5.4	Schopnost nominovat vlastní kandidáty	52
2.6	Autonomie	56
2.6.1	Financování	57
2.6.2	Vztah hnutí k předsedovi a holdingu Agrofert	59
2.6.3	Institut pro politiku a společnost	59
2.6.4	Mladé ANO	60
	Závěr.....	62
	Seznam pramenů a literatury	67

Úvod

V listopadu 2011 promluvil miliardář Andrej Babiš¹ v médiích o tom, že veřejná správa v České republice je prorostlá systémovou korupcí a politikařením, což brzdí rozvoj české společnosti. Na základě toho ještě téhož roku vznikla iniciativa ANO, což je zkratka pro sdružení „Akce nespokojených občanů“, která vznikla právě kolem osoby Andreje Babiše. V květnu 2012 Ministerstvo vnitra sdružení zaregistrovalo jako politické hnutí s názvem ANO 2011 a zkratkou ANO (mvcr.cz, 2018). Již na podzim roku 2012 se hnutí poprvé účastnilo voleb na celostátní úrovni – voleb senátních. ANO nabídlo voličům sedm kandidátů, nicméně ani v jednom případě jeho kandidáti nedokázali přilákat voliče a neproměnili ani jednu kandidaturu v senátorský mandát (aktualne.cz, 28. 11. 2013.; volby.cz, 2012). Ve volbách v roce 2013 do Poslanecké sněmovny však už ANO zaznamenalo úspěch, když získalo 18,65 % všech hlasů, čímž se dostalo na druhé místo a stalo se spolu s KDU-ČSL vládním koaličním partnerem vítězné ČSSD. Jeho předseda Andrej Babiš se stal vicepremiérem a ministrem financí (volby.cz, 2013; vlada.cz, 2014). Po úspěšném vládním období v Sobotkově vládě se ANO dočkalo úplného vítězství. V říjnových volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 získalo 29,64 % všech hlasů a s výraznou rezervou mu tedy připadlo první místo. Předseda Andrej Babiš byl jmenován premiérem a na druhý pokus získal pro svou vládu i potřebnou důvěru sněmovny (volby.cz, 2017; vlada.cz, 2018).

Nové strany se v českém stranickém systému objevily již po volbách v roce 2010, kdy se do parlamentu dostaly například Věci veřejné a TOP09 (volby.cz, 2010). Někteří autoři toto období označují za „politické zemětřesení“ (Kopeček a kol., 2018). V předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 tento trend dále posílil, když se do sněmovny dostaly další dvě nová hnutí – Úsvit přímé demokracie a již zmíněné ANO 2011. ANO zaznamenalo ze všech „nových“ stran největší úspěch. V současnosti je dokonce nejsilnější stranou v Poslanecké sněmovně a jeho členové zastávají nejvyšší exekutivní funkce (volby.cz, 2013; volby.cz, 2017; vlada.cz, 2018)

¹ Magazín Forbes odhaduje Babišovo mění na 75 miliard korun

Nástup nových aktérů na českou politickou scénu byl v akademickém prostředí často reflektován. Novým politickým subjektům se věnovalo hned několik autorů. Někteří se na ně zaměřovali pohledem teorie populismu (např. Havlík 2015), jiní se jim věnovali právě v kontextu podnikatelských stran. Pozornost autorů byla upřena především na Věci veřejné, Úsvit přímé demokracie a hnutí ANO 2011 (např. Hloušek, 2012; Kopeček a Svačinová, 2015; Charvát a Just, 2016). Až do roku 2018 však v české politologické debatě chyběla komplexnější práce, která by se tomuto „fenoménu“ věnovala.

Tuto mezeru vyplnila kniha „Já platím, já rozhoduji? Političtí podnikatelé a jejich strany“ od Lubomíra Kopečka a kol. z roku 2018. Kniha se velmi podrobně věnuje stranám podnikatelského typu v České republice (Věci veřejné, ANO, Úsvit přímé demokracie), ale nabízí i příklady ze zahraničí (např. Itálie). Kapitola věnovaná ANO popisuje dost podrobně vznik strany, osobu Andreje Babiše, ale všímá si i specifických věcí týkajících se vnitřní organizace strany, na základě čehož potom dochází k závěru, že hnutí ANO je typickou podnikatelskou stranou. Rovněž je zde obsažena část, která se okrajově věnuje institucionalizaci hnutí ANO, není to však primárním účelem. Knihu lze označit za zatím asi nejrozsáhlejší práci věnovanou hnutí ANO, která v prostředí České republiky vznikla.

Co se týče teorie institucionalizace politických stran, nenalezneme v českém prostředí mnoho prací, které by s ní pracovali. Výjimkou je práce Jakuba Staubera z roku 2015 „Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace“. Autor v ní zkoumá pomocí teorie institucionalizace právě hnutí ANO a Věci veřejné, které vzájemně komparuje. V závěru své práce přichází s doporučením, že by hnutí ANO mělo být předmětem dalších výzkumů, protože jeho další vývoj bude mít podstatné dopady na vývoj celého stranického systému České republiky. Autor s teorií institucionalizace pracuje i dál, avšak tam už se věnuje institucionalizaci celého stranického systému (Stauber, 2017).

Hnutí ANO je stále silnějším aktérem v rámci českého stranického systému, proto by mu jistě měla být věnována pozornost. V českém prostředí navíc dosud není práce, která by se velmi podrobně zaměřovala na to, jak se v průběhu času vyvíjela a proměňovala míra institucionalizace hnutí ANO. Analýza tohoto vývoje by mohla napovědět, jak se hnutí bude vyvíjet dál, zda má předpoklady k tomu, aby se udrželo v rámci stranického systému. V práci si proto klademe za cíl provést hlubší analýzu hnutí ANO 2011 a odpovědět na následující výzkumné otázky. Jak se v průběhu času hnutí ANO dokázalo institucionalizovat? Jak se proměňovala míra jeho institucionalizace v jednotlivých obdobích a jednotlivých oblastech?

Předkládaná práce bude kvalitativního charakteru. Bude se jednat o interpretativní případovou studii, protože budeme aplikovat koncept na jeden případ – hnutí ANO 2011 (Odell, 2011: 163). Na základě teoretické diskuze a rozboru čtyř hlavních konceptů teorie institucionalizace politických stran od autorů – Samuela P. Huntingtona (1968), Kennetha Jandy (1980), Angela Panebianca (1988) a Vickyho Randalla a Larse Svåsanda (2002) vytvoříme vlastní koncept institucionalizace, který bude uzpůsoben konkrétně hnutí ANO, abychom mohli co nejlépe vystihnout vývoj a proměnu jeho institucionalizace.

Geograficky se bude práce pohybovat na území České republiky, protože ANO 2011 je česká politická strana. Časové vymezení práce bude od roku 2011, kdy vznikla iniciativa „Akce nespokojených občanů“, z níž později vzniklo politické hnutí ANO 2011, až do současnosti, kdy je ANO nejsilnější a hlavní vládní stranou v České republice.

Hlavním zdrojem dat budou výsledky voleb, oficiální tiskové zprávy hnutí ANO 2011, stanovy hnutí ANO 2011, výroční finanční zprávy hnutí a obecné informace uvedené na oficiálním webu hnutí ANO 2011. Všechna data, která budou využívána jsou veřejně dostupná na internetových stránkách hnutí ANO 2011, odkud je budeme primárně čerpat. Výsledky voleb v České republice jsou veřejně dostupné na webu volby.cz, který provozuje Český statistický úřad.

V teoretické části práce se podrobně zaměříme na koncepty institucionalizace výše zmíněných autorů. První kapitola krátce představí všechny autory politické institucionalizace. Následovat bude šest podkapitol. První podkapitola se bude věnovat konceptu Samuela P. Huntingtona. Druhá podkapitola se bude věnovat konceptu Kennetha Jandy. Třetí podkapitola konceptu Angela Panebianca a čtvrtá podkapitola konceptu Vickyho Randalla a Larse Svåsanda. Pátá podkapitola bude pojednávat o podobnostech všech představených konceptů. Poslední, šestá podkapitola, teoretické části představí nově vytvořený koncept a jeho operacionalizaci. Po teoretické části se přesuneme k části analytické. V první podkapitole budeme zkoumat vznik hnutí ANO. V rámci druhé podkapitoly se zaměříme na stranické struktury. Třetí podkapitola se bude věnovat analýze soutěže vedení v hnutí ANO. Ve čtvrté podkapitole budeme zkoumat stranický konsenzus. Předposlední, pátá, podkapitola se bude věnovat tématu, jak se ANO dokázalo ukotvit v rámci společnosti a poslední, šestá, podkapitola se bude věnovat otázce autonomie. V závěru se budeme snažit odpovědět na výzkumné otázky a zhodnotit výsledky naší analýzy.

1 Politická institucionalizace

První, kdo se věnoval tématu politické institucionalizace, byl Samuel P. Huntington ve svém díle *Political Order in Changing Societies* z roku 1968. Podrobně se zabýval jak institucionalizací politických stran, tak institucionalizací celých stranických systémů (Huntington 1968). Vytvořil koncept, na který více či méně navazovali další autoři, kteří se studiem politické institucionalizace zabývali.

O dvanáct let později představil svůj koncept Kenneth Janda. Inspirace Huntingtonem je v jeho práci *Political Parties: A Cross-National Survey* z roku 1980 patrná. Přesto je mezi ostatními výzkumnými pracemi na toto téma jedinečná. Janda totiž na rozdíl od Huntingtona a dalších autorů zkoumal politickou institucionalizaci kvantitativně. Ostatní autoři se jí zabývali v rámci kvalitativních studií (Janda 1980).

V rámci kvalitativní studie ji zkoumal například Angelo Panebianco. Autor, kterého nelze v rámci studia institucionalizace vynechat. Svůj koncept politické institucionalizace popsal v knize *Political Parties: Organization and Power* z roku 1988. Tento autor koncepty svých dvou předchůdců značně obohatil. Především o rozdělení politické institucionalizace do dvou dílčích konceptů – tzv. genetického modelu a teorie institucionalizace. Genetický model je označení pro koncept, který se zabývá samotným způsobem vzniku strany – „genem“ strany. Tento „gen“ si pak strana nese dále a má to vliv na její institucionalizaci. Teorie institucionalizace pak zkoumá institucionalizaci již po vzniku strany. Panebianco ve svém konceptu navrhuje tyto dva dílčí koncepty propojit a tím stanovit míru institucionalizace politických stran (Panebianco 1988).

Z Panebiancovi práce značně čerpali i poslední z vybraných autorů Vicky Randall a Lars Svåsand. Ve svém článku *Party Institutionalization in New Democracies* z roku 2002 však rovněž navrhli vlastní koncept pro zkoumání politické institucionalizace, který se kromě Panebianca inspiroval i Jandou nebo Huntingtonem. Jejich prvotním cílem byly politické strany v tzv. nových demokraciích třetího světa, avšak jejich koncept je použitelný i na politické strany v jiných částech světa (Randall a Svåsand 2002).

Politické strany nejsou to jediné, co se v rámci politologie v souvislosti s institucionalizací zkoumá. Míra institucionalizace se často zkoumá ve vztahu k celým stranickým systémům. První, kdo se zabýval i institucionalizací stranických systémů, byl už výše zmíněný autor Samuel P. Huntington. Věnoval se obojímu, jak politickým stranám, tak stranickým systémům (Huntington, 1968). V otázce institucionalizace stranických systémů nesmíme zapomenout zmínit jméno Scotta Mainwaringa. Ten se věnuje institucionalizaci stranických systémů, především se zaměřením na Latinskou Ameriku, již od poloviny 90. let, a to velmi podrobně. I když se věnuje specifickému regionu, jeho konceptualizace problému je velmi dobře přenositelná i na jiné regiony. Podílel se na několika pracích věnujících se tomuto tématu (např. Mainwaring a Scully, 1995; Mainwaring, 1998; Mainwaring, 2016), přičemž jeho nejnovější prací je kniha *Party Systems in Latin America: Institutionalization, Decay, and Collapse* z roku 2018.

Nejprve se budeme podrobně zabývat všemi čtyřmi koncepty, které zde byly krátce představeny. Následně si ukážeme, jak se koncepty vzájemně prolínají. V čem si jsou podobné a v čem jsou naopak odlišné. Na základě těchto zjištění pak bude představen nový koncept. Ten by měl zkombinovat prvky, které budou nejlépe aplikovatelné na zkoumaný subjekt – hnutí ANO a to tak, aby bylo možné, co nejlépe vystihnout vývoj a proměnu jeho institucionalizace.

1.1 Politická institucionalizace podle Samuela P. Huntingtona

Huntington definuje politickou institucionalizaci jako „*proces, kterým organizace a postupy získávají hodnotu a stabilitu*“ (Huntington 1968: 12). Autor pro zjišťování míry politické institucionalizace navrhuje sledovat čtyři hlavní proměnné – adaptabilitu, složitost, autonomii a soudržnost (Huntington 1968: 12). Zprvu se autor zabývá mírou adaptability – přizpůsobivosti. Tím, jak se organizace dokáže vypořádat s různými typy konfliktů ve společnosti v průběhu jejího fungování – zda se dokáže přizpůsobit různým společenským změnám a nárokům. Přičemž podle autora jsou většinou přizpůsobivější starší organizace, naopak mladé bývají rigidnější. Avšak připouští, že i organizace, která existuje mnoho let, nemusí být plně přizpůsobivá. Následně přichází s předpokladem, že čím více se organizace dokáže přizpůsobit, tím více je institucionalizovaná. Pokud je to naopak, úroveň její institucionalizace je nižší. Adaptabilitu pak navrhuje měřit třemi způsoby (Huntington 1968: 13).

Funkčnost se dá měřit podle „chronologického věku“. Jednoduše řečeno podle stáří strany. Vychází z předpokladu, že čím je organizace starší, tím více je institucionalizovaná. Argumentuje tvrzením, že organizace, která existuje sto let, má stokrát větší pravděpodobnost „přežít“ další rok než organizace, která existuje pouze jeden rok. Dále se dá měřit na základě „generačního věku“. Jedná se o jakousi generační obměnu v rámci stranického vedení. Pokud k obměně ještě nedošlo, nelze podle autora považovat stranu za plně přizpůsobivou. Autor zdůrazňuje, že to musí být výměna mezi generacemi. Jako konkrétní příklad uvádí obměnu ve vedení Komunistické strany Sovětského svazu. Přejít od Stalina ke Chruščovovi, kdy Chruščov už představoval jinou generaci než Stalin. Přejít od Lenina ke Stalinovi byla také výměna, avšak ne generační. Autor pak přichází s předpokladem, že čím častěji je překonán problém nástupnictví, tím vyšší je míra institucionalizace. Poslední možnost měření je pomocí míry „funkčnosti“ – funkční přizpůsobivosti. Organizace obvykle mají své hlavní cíle neboli funkce, kterých chtějí dosáhnout. Pokud všech svých cílů dosáhnou, mohou čelit velké krizi. V takové situaci mají dvě možnosti. Buď naleznou nové cíle, nebo zaniknou. Autor přichází s předpokladem, že pokud organizace naplnila své cíle, našla nové a dokázala přežít, tedy přizpůsobit se změnám ve společnosti, dokazuje to, že je více institucionalizovaná než ta, která to nedokázala (Huntington 1968: 13–17).

Funkční přizpůsobivost je podle autora jedním z nejvýraznějších znaků vysoce institucionalizované organizace. Konkrétně uvádí, že politické strany získávají funkční přizpůsobivost, když dokážou vytvořit cíle nejen pro jeden volební obvod, ale i pro jiný. Nebo pokud dokážou vytvářet cíle tak, aby se z opozice dostali do vlády. Strana, která není schopna přizpůsobit své cíle více volebním obvodům či nedokáže získat moc (vládní zastoupení), je méně institucí než ta, která to dokáže (Huntington 1968: 17).

Další proměnnou je míra složitosti. Tato „složitost“ podle autora zahrnuje zvyšování počtu tzv. organizačních podjednotek. Pod organizačními podjednotkami si můžeme představit mimoparlamentní, krajské či místní stranické organizace. Z toho vyplývá, že sledovaným údajem by měl být počet těchto podjednotek. Následně autor představuje svůj předpoklad, kde říká, že čím více podjednotek, tím složitější organizace a tím pádem silnější institucionalizace. Autor ale ještě definuje druhý typ podjednotek - tzv. funkční podjednotky. Ty představují rozmanitost cílů strany, zda například dokáže agregovat své zájmy napříč různými společenskými vrstvami. Čím více organizačních podjednotek a cílů – funkcí, tím vyšší míra institucionalizace (Huntington 1968: 18-19).

V neposlední řadě se zabývá mírou autonomie. Jak je či není organizace závislá na ostatních společenských skupinách. Politická organizace musí být samostatnou jednotkou, nikoliv nástrojem konkrétní sociální skupiny či organizace. Pokud politická organizace je pouze takovýmto nástrojem, tak postrádá autonomii a nelze ji označit za plně institucionalizovanou. Strana by měla mít své vlastní zájmy a hodnoty, kterými se odlišuje od ostatních. Zároveň s tím souvisí i míra její funkční přizpůsobivosti, která byla popsána výše. Zda organizace dokáže agregovat zájmy napříč různými společenskými skupinami. Lze totiž říci, že v případě, kdy zastupuje pouze jednu skupinu společnosti – např. dělníky či zemědělce, je její míra autonomie nižší, než je to v případě organizace, která, jak již bylo zmíněno výše, dokáže agregovat zájmy napříč různými vrstvami (Huntington 1968: 19-20).

Poslední proměnnou, kterou autor sleduje, je míra soudržnosti. Soudržnost vnímá jako konsenzus, který vyžaduje každá funkční organizace. A to přinejmenším v hlavních cílech a postupech, které hodlá uplatňovat. Shoda by měla panovat především mezi aktivními členy organizace. Autor varuje, že v důsledku případného rychlého či velmi značného rozšíření členské základny, může dojít k oslabení oné soudržnosti, a tedy i k poklesu institucionalizace. Hlavním předpokladem je, že čím je organizace sjednocenější a soudržnější, tak tím vyšší je i míra její institucionalizace (Huntington 1968: 22-23).

1.2 Politická institucionalizace podle Kennetha Jandy

Na Huntingtona navázal o 12 let později Kenneth Janda. Ten zkoumal institucionalizaci na rozdíl od ostatních autorů poněkud odlišně. I když často čerpal z Huntingtona, nevěnoval se problému v rámci kvalitativní studie, ale naopak zvolil pro svůj výzkum metody kvantitativní. Hned na začátku své práce věnující se politické institucionalizaci vyjadřuje souhlas s Huntingtonovou definicí institucionalizace. Pro její měření však navrhuje jiné způsoby. Hlavní, co svému předchůdci vytýká, je jeho důraz na míru autonomie. Podle Huntingtona totiž strana musí být plně autonomní, aby se ji dalo označit za plně institucionalizovanou. S tímto tvrzením Janda nesouhlasí. Svůj nesouhlas podkládá konkrétními argumenty. Hlavní oporu vidí v labouristické straně ve Velké Británii. Ta je totiž velmi úzce spojená s odbory, avšak i přesto, je podle Jandy vysoce institucionalizovaná (Janda 1980: 19).

Následně přichází se svou vlastní definicí institucionalizované strany. To je podle něj taková strana, která je ve veřejném prostoru zcela ospravedlnitelná a prokazuje opakované vzorce chování, které jsou oceňovány těmi, kteří se s ní identifikují. Strana by měla být schopna prokázat, že je plnohodnotnou součástí systému a rovněž, že je hodnotou sama o sobě. Měla by vykazovat určité známky chování, které by se měly opakovat a díky těm by i měla získávat své voliče. Janda následně představuje svůj vlastní koncept pro měření míry institucionalizace, a to na základě šesti proměnných. Jeho proměnné jsou – rok původu, změny v názvu, organizační diskontinuita, soutěž vedení, legislativní nestabilita a volební nestabilita (Janda 1980: 19).

Rok původu je proměnná, pomocí které autor sleduje stáří strany. Čím starší je rok původu strany, tím více získá strana bodů na pomyslné stupnici měření – je více institucionalizovaná. Jako rok vzniku strany se počítá ten, kdy se její členové poprvé zorganizovali a vykazovali nějakou společnou činnost, kterou lze považovat za činnost celku. Není nutné jako rok původu uvádět rok, kdy poprvé strana předložila své kandidáty do voleb (Janda 1980:20).

Další proměnnou jsou změny v názvu. V tomto případě se autor zaměřuje jak na četnost změn, tak na jejich rozsah. Tvrdí, že strany změny ve svých názvech provádějí za účelem vytvoření nových vazeb s voliči. Zároveň dodává, že tyto změny způsobují ve společnosti zmatek, co se týče identity strany. Samozřejmě ne vždy tomu tak musí být, proto sleduje nejen četnost, ale i rozsah změn. Následně přichází s předpokladem, že čím větší a častější změna v názvu strany, tím nižší je míra institucionalizace (Janda 1980: 22-23).

Dělení či slučování stran, to je další proměnná, kterou se Janda zabývá. Ve svém konceptu to nazývá organizační diskontinuita. V tomto případě opět sleduje, jak počet dělení nebo slučování, tak jejich rozsah. Prvotním předpokladem je, že to strany oslabuje, čímž dochází i k oslabení institucionalizace. U každé strany by to mělo být ale posuzováno individuálně, protože autor připouští, že existují případy, kdy byl efekt opačný a strany to naopak posílilo a míra jejich institucionalizace díky tomu vzrostla. Primárně tedy dělení a slučování nepřispívá k vyšší míře institucionalizace, ale ne vždy to platí (Janda 1980: 24-25).

Výměna stranického vedení, a to především v podobě soutěživého otevřeného procesu, dle Jandy přispívá k vyšší míře institucionalizace. Soutěž vedení je tak další proměnnou, kterou navrhuje sledovat. V první řadě by institucionalizovaná strana měla obsahovat jednoznačně legitimní vedení. Legitimitu vedení zajistí počet členů, kteří ho volí. Čím více členů, tím vyšší legitimita. Rovněž podobně jako Huntington tvrdí, že by v rámci stranického vedení mělo dojít k obměně jeho složení. Nelpí však na obměně v rámci generací jako Huntington, ale vyzdvihuje právě onu soutěž, které se podle něj musí účastnit co nejvíce členů. Tím dochází k závěru, že čím větší je podíl členů účastnících se volby nového vedení, tím více je strana institucionalizovaná (Janda 1980: 25-26).

Předposlední sledovanou proměnnou je legislativní nestabilita. Ta vyjadřuje vyrovnanost podílu získaných křesel v parlamentu v průběhu existence strany. Tato proměnná je sledována opravdu v průběhu celého času existence strany, nikoliv pouze v obdobích, kdy se strana do parlamentu dostala. Zahrnuta jsou případně i období, kdy strana nezískala žádná křesla. Na to vzápětí navazuje stanovením poslední proměnné volební nestability. Ta stejně jako legislativní nestabilita sleduje vyrovnanost zisků. V tomto případě sleduje vyrovnanost všech volebních zisků ve všech druzích voleb. V obou případech pak přichází s předpokladem, že čím vyrovnanější zisky strana má, tím více je institucionalizovaná (Janda 1980: 27-29).

1.3 Politická institucionalizace podle Angela Panebianca

Angelo Panebianco se stejně jako Huntington rozhodl zkoumat politickou institucionalizaci kvalitativně. Institucionalizaci chápe jako proces, kdy organizace dokáže vytvořit cíle, jež se od ní stávají neoddělitelnými a nerozlišitelnými. Stává se hodnotou sama o sobě. Jak už naznačuje jeho definice, Panebianco hned v úvodu zdůrazňuje potřebu zkoumat politické strany dynamicky nikoli staticky, a to i v případě studia jejich institucionalizace. Strany se podle něj stále vyvíjejí, což znamená, že to samé dělá i jejich míra institucionalizace (Panebianco 1988: 49-53).

I proto, že podle něj dochází v rámci institucionalizace k neustálému vývoji, rozděluje její zkoumání do dvou částí. Přichází se dvěma dílčími koncepty tzv. genetickým modelem a teorií institucionalizace. Genetický model je označení pro koncept, který se zaměřuje na vznik strany. Na jednotlivé způsoby jejího vzniku, což dále značně ovlivňuje právě onu zkoumanou míru institucionalizace. Až po zjištění, jakým způsobem strana vznikla, se zaměřuje na samotný proces institucionalizace. V závěru práce pak přichází s předpoklady, jakou má strana míru institucionalizace právě na základě způsobu jejího vzniku (Panebianco 1988: 46-59). Rozdělení zkoumání na dva dílčí koncepty a jejich vzájemné propojení naznačuje Panebiancovu snahu zachytit proces institucionalizace dynamicky.

Autor se nejdříve zaměřil na první dílčí koncept tzv. genetický model. Ten se věnuje prvotnímu vzniku a konsolidaci politické strany. Podle autora je právě vznik nejdůležitějším indikátorem následného vývoje strany. V rámci tohoto konceptu navrhuje sledovat tři proměnné – způsob vzniku, přítomnost externí sponzorské instituce a přítomnost původně charismatického lídra (Panebianco 1988: 46).

Strana může vzniknout dle autora dvěma způsoby. Prvním způsobem je tzv. teritoriální penetrace. To je situace, kdy strana vzniká směrem z centra. Nejdříve tedy vznikne centrální organizace a ta se dále rozšiřuje směrem k periferii. Získává další členy svým šířením z hlavního centra směrem ven. Tento proces navíc probíhá pod plnou kontrolou centra. Druhým způsobem je situace opačná tzv. teritoriální difúze. V takovém případě se strana formuje z periferií směrem k centru. Lze si představit proces, kdy v rámci celého území (např. státu) vznikají různé lokální strany/struktury, které se následně postupně spojují, až vytvoří jednu centrální/národní organizaci (Panebianco 1988: 46).

Dále se soustředí na tzv. přítomnost externí sponzorské instituce. Při vzniku strany v mnoha případech stojí nějaká vnější instituce, která straně na začátku pomáhá například s financováním. To může evokovat dojem, že tato vnější instituce má vliv na stranické vedení či na celou stranu. Ta pak může být kvůli tomu považována za jakousi „prodlouženou ruku“ oné instituce a její legitimita tak může být lehce zpochybnitelná (Panebianco 1988: 51).

Při vzniku strany kromě sponzorské instituce většinou stojí také charismatický lídr. I na to se autor zaměřuje. Konkrétně řeší, zda i po vzniku strany, v jejím čele stojí původní/první charismatický vůdce. Za takového charismatického vůdce považuje člověka, s nímž je strana pevně spjatá. Je to člověk, jehož myšlenky formují podobu strany a pokud by takový člověk stranu opustil, mohla by být ohrožena i její samotná existence. Autor samozřejmě připouští, že u vzniku každé strany na začátku stojí charismatický lídr, jde však o to jaký. Problém představuje takový lídr, který stranu využívá jako nástroj k prosazení vlastních cílů. Jako příklady takových lídrů uvádí například Hitlerovu NSDAP nebo Mussoliniho Fašistickou stranu Itálie (Panebianco 1988: 52-53).

Po rozboru genetického modelu strany se autor přesouvá k samotné institucionalizaci. Znovu opakuje, že stupeň institucionalizace strany je plně závislý na genetickém modelu, ve kterém se strana zformuje. Svou teorii institucionalizace pak navrhuje sledovat ve dvou rovinách. V rovině autonomie a v rovině systémovosti (Panebianco 1988:54). Rovina autonomie sleduje vztahy mezi stranou a okolním prostředím. Za plně autonomní lze stranu označit v případě, kdy dokáže plně kontrolovat procesy probíhající mezi ní a vnějším prostředím. Není závislá na rozhodnutí jiných. Rovina systémovosti se naopak soustředí na vnitřní fungování strany. Primárně sleduje, zda je strana vnitřně plně soudržná (Panebianco 1988:55).

V rovině autonomie navrhuje sledovat dvě proměnné. První je způsob financování. Sleduje především, zda jsou finanční příspěvky pravidelné a diverzifikované. Následně přichází s tvrzením, že vyšší míra institucionalizace je pozorovatelná tam, kde jsou finanční příspěvky poskytovány pravidelně a z pluralitních zdrojů (Panebianco 1988:59). Druhou proměnnou, kterou v rovině autonomie sleduje jsou vztahy s externími sponzorskými organizacemi. Tím však Panebianco myslí organizace, které přímo vycházejí ze strany. Tvrdí, že čím více má strana přidružených organizací, které dokáže plně ovládat, tím více je institucionalizovaná (Panebianco 1988:59).

V rovině systémovosti pak sleduje celkem tři proměnné. Jak je strana vnitřně sjednocená může ukázat tzv. stupeň rozvoje centrální mimoparlamentní organizace. To je první proměnná, kterou navrhuje sledovat. Pravidlem pak je, že silně institucionalizovaná strana disponuje velmi rozvinutou centrální byrokracií, která dokáže plně kontrolovat další stranické struktury na celém území, kde strana působí. Stranické struktury by měly být organizované identickým způsobem. To je další proměnná prokazující vyšší míru institucionalizace – tzv. homogenita organizačních struktur. Pokud jsou jednotlivá lokální sdružení organizována identickým způsobem v rámci celého území, můžeme stranu označit za vysoce institucionalizovanou. Poslední proměnnou v rovině systémovosti je tzv. stupeň shody mezi oficiálními stanovami strany a reálným rozložením moci. Sleduje, zda jsou reálně dodržovány psané stanovy strany. Přičemž čím více jsou dodržovány, tím vyšší je míra institucionalizace (Panebianco 1988: 58-59).

Po výzkumu genetického modelu strany a její samotné institucionalizace autor navrhuje tyto dva dílčí koncepty propojit a přichází s těmito závěry. Vyšší míra institucionalizace se objevuje u stran, jež vznikly teritoriální penetrací a disponují silnou vnitřní legitimitou. Naopak strany vzniklé teritoriální difúzí s převládající externí legitimitou, mají míru institucionalizace nižší. V otázce charismatu autor dochází ke zjištění, že pokud strana dokáže přežít svého charismatického vůdce, povede to k posilování její institucionalizace (Panebianco 1988:56-59)

1.4 Politická institucionalizace podle Vickyho Randall a Larse Svåsanda

Poslední významný příspěvek do studia institucionalizace vznikl až na začátku 21. století. Jeho autory byli Vicky Randall a Lars Svåsand. Ti se inspirovali od všech výše zmíněných autorů. Po kritickém zhodnocení jejich konceptů pak přišli s vlastním, který můžeme v současnosti označit za nejnovější koncept zabývající se politickou institucionalizací stran.

Svůj koncept rozdělili do dvou základních dimenzí, přičemž každá dimenze se projevuje ve dvou aspektech. Základní dimenze označili jako vnitřní a vnější. Ty se dále projevují zpočátku ve strukturálním aspektu a následně v subjektivním aspektu. Propojením dimenzí s jednotlivými aspekty vždy vznikne kategorie, kterou autoři navrhuji sledovat, aby bylo možné změřit míru institucionalizace (Randall a Svåsand 2002: 12-19). Pro větší přehlednost poslouží níže uvedená tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 – Koncept politické institucionalizace podle Randall a Svåsanda

	VNITŘNÍ	VNĚJŠÍ
STRUKTURÁLNÍ	systemovost	autonomie
SUBJEKTIVNÍ	rozšiřování hodnot	zhmotnění

Zdroj: Autorka na základě studie Randall a Svåsand 2002

Spojením vnitřní dimenze se strukturálním aspektem vznikne kategorie, kterou autoři pojmenovali jako tzv. systémovost. V rámci této proměnné autoři sledují období, kdy strana vzniká. Období, kdy si buduje svou identitu, díky níž se stává stálou strukturou ve společnosti. V rámci této proměnné autoři navrhuji podívat se na prvotní vznik strany, přičemž se odkazují na Panebiancův genetický model. Zaměřují se na to, zda strana vznikla teritoriální penetrací či difúzí. Dále navrhuji sledovat zdroje politické strany a vztah mezi stranickým vedením a obyčejnými členy, kde se podrobně věnují i úloze charismatického vůdce, tak jak ji navrhuje sledovat Panebianco (Randall a Svásand 2002: 12-16).

V rámci další proměnné nalezneme inspiraci jak Angelem Panebiancem, tak i Samuelem P. Huntingtonem. Randall a Svásand totiž rovněž považují za důležité, sledovat, do jaké míry je strana závislá na vnějších aktérech. Autonomii definují spojením vnější dimenze se strukturálním aspektem. Avšak, stejně jako Janda, autoři upozorňují, že je velmi problematická. Především kvůli tomu, že ne vždy je závislost na vnější organizaci příčinnou nízké míry institucionalizace. Stejně jako Janda pak uvádí příklad labouristické strany ve Velké Británii a její vztah s odbory. Navrhují tedy, aby se při výzkumu této proměnné důsledně posuzovalo, o jaký druh sponzorské organizace se jedná. Nejdůležitější pak podle autorů je, aby se strana dokázala zcela autonomně rozhodovat o svých vlastních politických prioritách (Randall a Svásand 2002: 18-19).

Třetí proměnnou autoři definovali spojením vnitřní dimenze se subjektivním aspektem. Označili ji jako tzv. rozšiřování hodnot. Zde sledují, zda je strana schopna vytvořit si vlastní hodnotový systém, vlastní kulturu. Zda si dokáže vytvořit identitu, se kterou se její příznivci budou moci ztotožňovat. Jedním z hlavních ukazatelů je množství ke straně přidružených organizací. Přičemž jsou to takové organizace, díky kterým strana získává nové příznivce a které pomáhají novým příznivcům ztotožnit se s idejemi, které strana vyznává. Autoři přicházejí s tvrzením, že každá institucionalizovaná strana by se měla umět „opřít“ o určitou skupinu ve společnosti, která se s ní plně ztotožňuje (Randall a Svásand 2002: 19-21).

Čtvrtou, poslední, proměnnou je tzv. zhmotnění. Vzniká propojením vnější dimenze se subjektivním aspektem. Sleduje, zda se politická strana dokázala ukotvit v myšlení občanské společnosti. Zda je vnímána jako plnohodnotná součást systému. Autoři přichází i se způsobem měření této proměnné. Jako kvalitní indikátor by podle nich posloužily výsledky voleb a průzkumy veřejného mínění. Přičemž pokud strana má volební zisky, které jsou v průběhu času vcelku vyrovnané, lze říci, že se dokázala „zhmotnit“. Dokázala zakotvit v rámci stranického systému a je vnímána jako jeho součást (Randall a Svåsand 2002: 19-21).

1.5 Podobnosti vybraných konceptů politické institucionalizace

Autoři výše popsaných konceptů na sebe častokrát navazovali. I když každý vytvořil vlastní koncept, často jsme si mohli všimnout, že jsou si koncepty do jisté míry podobné. Těmto podobnostem proto bude věnována tato kapitola, aby následně bylo zcela jasné, z čeho budeme vycházet při operacionalizaci a vytváření nového konceptu. Pro lepší orientaci napříč koncepty poslouží níže vytvořená tabulka č. 2.

Tabulka č. 2 – Přehled konceptů autorů politické institucionalizace

Samuel P. Huntington (1968)	Kenneth Janda (1980)	Angelo Panebianco (1988)	V. Randall a L. Sväsand (2002)
ADAPTABILITA	ROK PŮVODU	GENETICKÝ MODEL	VNITŘNÍ + STRUKTURÁLNÍ
⇒ chronologický věk	ZMĚNY JMÉNA	⇒ difúze x penetrace	⇒ systémovost – způsob vzniku strany – přítomnost původního stranického lídra – financování
⇒ generační věk	ORGANIZAČNÍ DISKONTINUITA	⇒ externí sponzorská organizace	VNITŘNÍ + SUBJEKTIVNÍ
⇒ funkční přizpůsobivost	SOUTĚŽ VĚDENÍ	⇒ původně charismatický lídr	⇒ rozšiřování hodnot – počet přidružených organizací
SLOŽITOST	LEGISLATIVNÍ NESTABILITA	TEORIE INSTITUCIONALIZACE	VNĚJŠÍ + STRUKTURÁLNÍ
AUTONOMIE	VOLEBNÍ NESTABILITA	Stupeň autonomie	⇒ autonomie
SOUDRŽNOST		⇒ vztah s externími organizacemi	VNĚJŠÍ + SUBJEKTIVNÍ
		⇒ financování	⇒ zhmotnění – volební stabilita
		Stupeň systémovosti	
		⇒ Rozvoj mimoparlamentní centrální organizace	
		⇒ Homogenita organizačních struktur	
		⇒ Shoda stanov x reálné rozložení moci	

Zdroj: Autorka na základě v textu zmíněné teoretické diskuze

1.5.1 Stáří strany

Na téma stáří strany se zaměřují dva autoři – Huntington a Janda. Huntington používá pro tuto proměnnou název „chronologický věk“. Janda používá název „rok původu“. V obou případech ale autoři sledují to stejné. Jak je strana stará. Oba vychází i ze stejného předpokladu. Čím je strana starší, tím více je institucionalizovaná (Huntington 1968: 13; Janda 1980: 20).

1.5.2 Stranické vedení

Další oblast výzkumu v rámci politické institucionalizace se soustředí na čelní představitele strany – stranické vedení. Do svých konceptů to zahrnují všichni vybraní autoři. Jejich definice a předpoklady nemůžeme označit za zcela totožné, ale do značné míry se hodně prolínají a navazují jeden na druhý.

První se na vedení strany zaměřuje Huntington. Svou proměnnou označuje jako tzv. generační věk. Přichází s předpokladem, že strana je plně institucionalizovaná až v případě, kdy dojde v rámci jejího vedení ke generační výměně. Nejde pouze o výměnu, ale důraz je kladen především na to, aby se ve vedení pro střídali odlišné generace (Huntington 1968: 14-15).

K výměně vedení by mělo dojít i podle Jandy. Ten však nepožaduje, aby tomu tak bylo v rámci generací. Zaměřuje se na samotný proces výměny. Je pro něj stěžejní, zda výměna probíhá v rámci soutěže. Z čehož odvozuje i název své proměnné, kterou označuje jako tzv. soutěž vedení. Jeho předpoklad pak vychází ze způsobu měření této proměnné. Navrhuje sledovat, kolik členů se na volbě podílelo a z toho odvozuje, že čím více členů se na volbě podílelo, tím více je strana institucionalizovaná (Janda 1980: 25–26).

V chronologickém pořadí třetí z autorů, Angelo Panebianco, se na vedení zaměřuje také. Svou proměnnou definuje jako tzv. přítomnost původního charismatického lídra. Jeho předpoklad je pak založen na tvrzení, že pokud v čele strany stále stojí její původní charismatický vůdce, nelze ji označit za plně institucionalizovanou (Panebianco 1988: 52-53). Úplně stejným způsobem jako Panebianco navrhuje tuto proměnnou sledovat i Randall a Svåsand. Přítomnost charismatického lídra řadí pod svou kategorii systémovosti (Randall a Svåsand 2002: 12-16).

1.5.3 Zakotvení ve společnosti

Dalším tématem, kterému se autoři při výzkumu institucionalizace věnují, je ukotvení strany v rámci společnosti. Jediný, kdo nepřichází s konkrétní proměnou je Angelo Panebianco. Avšak hned v úvodu své práce popisuje, že institucionalizovaná strana je taková, která je hodnotou sama o sobě a je nedílnou součástí společnosti (Panebianco 1988: 49-53). Z čehož můžeme usoudit, že i pro něj je ukotvení v rámci společnosti důležité.

Huntington se mu věnuje v rámci své kategorie přizpůsobivosti, kde třetím způsobem, jak ji měřit je tzv. míra funkčnosti. Navrhuje zaměřit se na to, zda je strana schopná přizpůsobit své cíle více volebním obvodům. Zda dokáže získat například vládní zastoupení. V tom případě pak říká, že strana, která to dokáže, je více institucí než ta, která ne (Huntington 1968: 17).

Na což nepřímo navazuje další autor, Kenneth Janda, v rámci stanovení dvou proměnných – volební a legislativní nestability. V obou případech sleduje vyrovnanost volebních zisků. Z čehož lze vysledovat to, co navrhl Huntington. Zda strana dokáže získat vládní zastoupení a zda se dokázala prosadit ve více volebních obvodech. Legislativní nestabilita se soustředí na volby do centrálního tělesa, parlamentu, a volební nestabilita se soustředí na všechny ostatní volby. Přičemž sleduje, jak jsou zisky vyrovnané. Čím vyrovnanější jsou, tím více je strana institucionalizovaná (Janda 1980: 28–29). Díky Jandovým proměnným si tedy můžeme změřit Huntingtonovu funkčnost, a navíc ji ještě obohatit o Jandův předpoklad „vyrovnanosti“.

Stejně jako Janda k tomu přistupují i Randall a Svásand. Ty tuto proměnnou zahrnují do své kategorie zhmotnění. Přitom způsob jejího měření je založen na sledování výsledků voleb a průzkumů veřejného mínění. Jejich předpoklad je shodný s Jandovým, protože i oni tvrdí, že pokud jsou v průběhu času zisky vcelku vyrovnané, lze říci, že se strana dokázala „zhmotnit“, čímž získala i určitou míru institucionalizace (Randall a Svásand 2002: 19-21).

1.5.4 Stranické struktury

Dále se téměř všichni autoři, kromě Jandy, zabývají vnitřním uspořádáním strany. Soustředí se především na to, jak jsou rozvinuty a uspořádány stranické struktury. Pro Huntingtona je důležitým ukazatelem počet stranických struktur. Navrhuje tak měřit míru tzv. složitosti, která podle něj zajišťuje vysokou míru institucionalizace. Konkrétně se zaměřuje na počet tzv. organizačních a funkčních podjednotek (Huntington 1968: 18-19).

Panbianco se rovněž zaměřuje na počet podjednotek, ale kromě počtu ho zajímá i jejich podoba. Svou proměnnou definuje jako tzv. homogenitu organizačních struktur. Přichází pak s předpokladem, že pokud jsou jednotlivé stranické struktury organizovány stejným způsobem v rámci celého území, můžeme stranu označit za vysoce institucionalizovanou (Panbianco 1988: 58). Panbiancovu proměnnou můžeme brát jako rozšíření Huntingtonovy proměnné.

Nakonec Randall a Svåsand přichází se svou kategorií tzv. rozšiřování hodnot, kterou definují v rámci vnitřní dimenze spojené se subjektivním aspektem. Nesledují přímo struktury strany, ale navrhují se zaměřit na přidružené organizace, které ze strany vycházejí a přímo slouží jejím zájmům. Prvním ukazatelem je počet přidružených organizací. Druhým pak jejich podoba. Měly by to být organizace, díky kterým strana získává nové příznivce (Randall a Svåsand 2002: 19-21).

1.5.5 Autonomie

Kenneth Janda se ve své práci proti zahrnování kritéria autonomie do výzkumu institucionalizace výrazně ohradil. Byla to jedna z hlavních kritik vůči Huntingtonovi. Přes to ostatní autoři toto kritérium úplně neodmítli a do svých konceptů jej zařadili. Navrhují ji sledovat všichni ostatní autoři a vychází z předpokladu, že čím vyšší autonomie, tím vyšší míra institucionalizace. Všichni se zaměřují především na to, zda je strana závislá na nějaké vnější organizaci.

Huntington považuje stranu za autonomní, pokud je prokazatelné, že není jenom „prodlouženou rukou“ jiné organizace. Naopak Panebianco navrhuje posuzovat autonomii i podle toho, jak je strana financována, zda jsou její zdroje diverzifikované a pravidelné. Následně navrhuje sledovat vztah s organizacemi, avšak s těmi, které přímo vychází ze strany. Načež přichází s předpokladem, že čím více přidružených organizací, které jsou plně kontrolované stranou, tím větší autonomie a tím pádem i vyšší míra institucionalizace (Panebianco 1988: 59).

Randall a Svåsand naopak stejně jako Huntington k měření autonomie navrhují sledovat závislost na vnějších organizacích a společenských skupinách. Stejně jako Janda ale připomínají, že ne vždy je závislost na vnějších organizacích předpokladem k nižší míře institucionalizace a uvádí i stejný příklad. Labouristickou stranu ve Velké Británii a její vztah s odborovými organizacemi (Randall a Svåsand 2002:25).

1.5.6 Pospolitost

Vnitrostranický konsenzus. To je jedno z posledních širších témat, kterému se věnuje většina autorů politické institucionalizace. Huntington sleduje přímo tzv. míru soudržnosti. Je toho názoru, že v každé straně by měl být jistý konsenzus ohledně hlavních cílů a programových hodnot. Shoda by měla panovat především mezi aktivními členy. Předpokladem je, že čím sjednocenější a soudržnější, tím vyšší míra institucionalizace (Huntington 1968: 22-23).

Janda naopak sleduje, jak strana „není“ soudržná. Zaměřuje se konkrétně na dělení a slučování stran. Ve svém konceptu to nazývá jako tzv. organizační diskontinuita. Čím častější a rozsáhlejší dělení či slučování, tím nižší míra institucionalizace. Avšak autor připouští, že ne vždy to platí (Janda 1980: 24-25). Tento Jandův předpoklad by nám mohl posloužit jako jeden ze způsobů měření Huntingtonovy soudržnosti.

Panebianco sjednocenost navrhuje měřit podle tzv. stupně rozvoje centrální mimoparlamentní organizace. Přichází s tvrzením, že pokud strana disponuje silně rozvinutou centrální byrokracií, která dokáže plně kontrolovat další stranické struktury, a to v rámci celého území, na kterém působí, je silně institucionalizovaná (Panebianco 1988: 58).

1.5.7 Vznik strany

Posledním tématem, které nalezneme u více autorů je způsob vzniku strany. Konkrétně ji nalezneme u dvou konceptů. Prvním je koncept Angela Panebianca a druhý Randalla a Svåsanda. Jako jediní ze všech autorů se tedy zaměřují na to, jak strana vznikla.

Panebianco se vznikem strany zabývá v rámci svého genetického modelu. Sleduje, zda strana vzniká teritoriální difúzí či teritoriální penetrací a podle toho následně přichází s tím, jaké to bude mít dopady na míru její institucionalizace. Rovněž se zaměřuje na to, zda v období vzniku stojí při straně nějaká vnější instituce (Panebianco 1988:46). Randall a Svåsand ve svém konceptu vlastně jenom přebírají Panebiancův genetický model a též navrhuji sledovat způsob vzniku strany. Konkrétně způsob vzniku zahrnují pod kategorií systémovost (Randall a Svåsand 2002: 12-16).

1.6 Operacionalizace

V předchozí kapitole byly představeny podobnosti mezi vybranými koncepty. Na základě toho si v rámci této kapitoly představíme nově vytvořený koncept, který by je měl reflektovat. Nejprve je zapotřebí si určit, jak vlastně budeme vnímat samotnou politickou institucionalizaci.

Politickou institucionalizaci budeme v rámci našeho výzkumu vnímat jako proces. Proces, který není nezvratný a který se neustále vyvíjí. Je to vlastně proces, při kterém se strana snaží vybudovat si svou identitu a své instituce. Proces, při kterém se strana snaží o ukotvení v rámci společnosti. Je to proces, který neustále probíhá.

Proto v této práci nebudeme primárně odpovídat na otázku, zda je hnutí ANO plně institucionalizované, ale spíše na otázku, jak se institucionalizuje nebo jak je institucionalizované v jednotlivých oblastech. Jak proces probíhá, jak se vyvíjí a proměňuje v průběhu času. Nebudeme však odpovídat na otázku, zda je či není plně institucionalizované jako celek. Budeme se snažit spíše zaznamenat vývoj a proměnu míry institucionalizace v průběhu času.

Na otázku, zda je ANO plně institucionalizovanou stranou či nikoli nejsme schopni relevantně odpovědět. Autoři politické institucionalizace totiž ve svých konceptech nestanovili žádná kritéria, na jejichž základě by to bylo možné určit. Nenabídli žádnou stupnici hodnocení, podle které bychom mohli odvodit, zda už strana je či není plně institucionalizovaná. Na základě jejich konceptů je možné pouze porovnávat například více stran mezi sebou a určit, která je více a která je méně institucionalizovaná (např. Huntington 1968:13, Janda 1980: 20). Nebo právě sledovat, jak se míra institucionalizace vyvíjí, zda se zvyšuje či snižuje.

Z výše popsaných důvodů proto nově vytvořený koncept nebude obsahovat všechna kritéria, která autoři popsali ve svých konceptech. Jmenovitě to jsou tato kritéria – chronologický věk (Huntington, 1968), rok původu (Janda, 1980), generační věk (Huntington, 1968), přítomnost původního charismatického lídra (Panebianco, 1988; Randall a Svåsand, 2002), shoda stanov a reálné rozložení moci (Panebianco, 1988), změny jména (Janda, 1980).

Na prvních dvou jmenovaných kritériích je velmi dobře vidět, že způsob měření institucionalizace má stále jisté nedostatky. Stáří strany je proměnná, která je založená na tvrzení, že čím starší strana, tím více institucionalizovaná. Jaký je však ten zlomový věk, kdy už můžeme říci, že ho strana dosáhla a je tedy plně institucionalizovaná? Na tuto otázku nenalezneme odpověď u žádného z autorů a nemůžeme tak toto kritérium zkoumat, protože bychom ho nemohli relevantně obhájit.

Třetí vynechanou proměnnou je tzv. generační věk (Huntington, 1968). Tu vynecháme z toho důvodu, že už teď známe odpověď. Ke generační obměně v rámci strany nedošlo a ani dojít nemohlo, protože hnutí ANO existuje pouze 8 let. Je velmi málo pravděpodobné, že by za 8 let došlo k výměně generací. Navíc toto kritérium neslouží našemu primárnímu záměru sledovat vývoj institucionalizace. Pouze by nám odpovědělo na otázku, zda je ANO plně institucionalizované či nikoliv.

Stejně tak je to i s další proměnnou tzv. přítomností charismatického lídra (Panebianco, 1988). Tato proměnná nám pouze poskytne odpověď na otázku, zda je strana plně institucionalizovaná či nikoli. Druhý problém je určení „opravdového“ charismatického lídra. Kdybychom vycházeli z definice Angela Panebianca, že je to lídr, na kterém je strana existenčně závislá (Panebianco 1988:52-53), nelze na tuto otázku odpovědět, protože to lze zjistit až ve chvíli, kdy tento první lídr ve straně nepůsobí. My víme, že první lídr, Andrej Babiš, v čele strany stále je a zda strana dokáže fungovat i bez jeho přítomnosti, můžeme v této chvíli pouze odhadovat.

Jako problematická proměnná se jeví i tzv. stupeň shody mezi oficiálními stanovami strany a reálným rozložením moci. Autor, Angelo Panebianco, navrhuje zaměřit se na to, zda jsou reálně dodržovány psané stanovy. Nepřichází však s žádným způsobem měření, proto tuto proměnnou rovněž do našeho konceptu nezahrneme.

Poslední vynechanou proměnnou jsou tzv. změny jména. Zde je opět problémem, že nevíme, jaká změna je ještě v pořádku a jaká nikoli. Tato proměnná byla sledována v rámci kvantitativní práce, kde autor porovnával několik desítek stran a na základě toho pak odvodil, která z nich je nejvíce institucionalizovaná (Janda, 1980). My v rámci této práce srovnávací metodu využít nemůžeme, protože sledujeme pouze jednu stranu. Z těchto důvodů tuto proměnnou nebudeme zahrnovat do nově vytvořeného konceptu.

Všechny ostatní proměnné v konceptu zohledníme. Zahrneme je pod širší kategorie. Tyto kategorie budou stejné, jako ty, které jsme stanovili v přechozí kapitole – „Podobnosti vybraných konceptů“. Do konceptu navíc přidáme ještě jednu proměnnou tzv. schopnost nominace vlastních členů ve všech druzích voleb (Stauber, 2015). Specifikována bude v následující části. V té také připojíme tabulku č.3, ze které by mělo být patrné, konkrétní rozřazení jednotlivých kritérií k příslušným kategoriím. Tabulka bude zobrazovat námi nově utvořený koncept.

Tabulka č. 3 – Nově vytvořený koncept politické institucionalizace

VZNIK STRANY	STRANICKÉ STRUKTURY	STRANICKÉ VEDENÍ	POSPOLITOST	ZAKOTVENÍ VE SPOLEČNOSTI	AUTONOMIE
Teritoriální penetrace	Složitost	Soutěž vedení	Stupeň rozvoje centrální mimoparlamentní organizace	Volební nestabilita + Funkční přizpůsobivost	Financování
Teritoriální difúze	Homogenita podjednotek		Soudržnost	Legislativní nestabilita	Vztah s externími organizacemi
Složitost			Organizační diskontinuita	Schopnost nominovat vlastní kandidáty do voleb	Externí sponzorská organizace
				Zhmotnění	Počet přidružených organizací

Zdroj: Autorka na základě teoretické diskuze zmíněné v textu

1.1.1 Vznik strany

V rámci této proměnné budeme zkoumat, jakým způsobem strana vznikala. Jak se její vznik vyvíjel. Budeme zkoumat dvě možnosti. První je teritoriální penetrace a druhá je teritoriální difúze. Podíváme se na to, jak byla strana založena, kde byla založena a jak se dále rozšiřovala. Z toho bychom měli zjistit, o jaký druh vzniku se jednalo. To nám dále napoví, zda má strana předpoklad spíše k vyšší institucionalizaci nebo k nižší institucionalizaci. Vycházet budeme z předpokladu Angela Panebianca, vznik teritoriální penetrací by měl vést k vyšší míře institucionalizace, vznik teritoriální difúzí k nižší míře (Panebianco 1988: 56-59)

Rovněž se v rámci této proměnné podíváme na to, jaký je trend ve vývoji strany v průběhu času, zda spíše přibývá stranických struktur či ubývá. Přičemž budeme vycházet z předpokladu Samuela P. Huntingtona, že čím více stranických struktur, tím vyšší míra složitosti a tím vyšší i míra institucionalizace (Huntington, 1968:18-19). Toto kritérium se prolíná v rámci dvou námi stanovených kategorií – v kategorii „Vznik strany“ a v kategorii „Stranické struktury“. Nejdříve se na něj ale podíváme právě v rámci zkoumání, jak strana vznikala, kde se podíváme na vývoj stranických struktur a v kapitole věnované stranickým strukturám se pak hlouběji podíváme na jejich konkrétní podobu.

1.1.2 Stranické struktury

Následně navážeme zkoumáním vnitřní organizace strany, konkrétně jejich stranických struktur – na krajské, oblastní a místní sdružení. Centrální organizaci budeme zkoumat samostatně v rámci kategorie „Pospolitosť“. V rámci zkoumání stranických struktur (mimo centrum) se budeme zabývat v první řadě jejich podobou. Následně se zaměříme na to, zda je tato podoba v rámci všech zkoumaných struktur stejná či alespoň do nějaké míry podobná. Vycházet budeme z předpokladu, že čím více podobností mezi jednotlivými organizacemi, tím vyšší míra institucionalizace. Toto kritérium nenabídne sice zobrazení vývoje institucionalizace v průběhu času, přesto je dobré se jím zabývat, protože nám to pomůže v následném zhodnocení hnutí ANO v otázce institucionalizace.

1.1.3 Stranické vedení

V další části se zaměříme na stranické vedení, konkrétně na způsob jeho volby. V rámci této části se podíváme na volbu předsedy. Na způsob volby a následně na to, kolik členů se na jeho volbě má možnost podílet. Budeme vycházet z Jandova předpokladu, že čím více členů se na volbě stranického vedení podílí, tím vyšší je jeho legitimita, tím pádem je vyšší i míra institucionalizace (Janda 1980: 25-26). Tuto proměnnou budeme sledovat v průběhu času od vzniku strany, až po současnost.

1.1.4 Pospolitost

Dále se zaměříme na míru konsenzu ve straně. Nejprve se zaměříme na rozvoj centrální organizace strany. Popíšeme si jaké má strana centrální orgány, jak vypadají a jak fungují. Hlavním ukazatelem míry institucionalizace bude stupeň tohoto rozvoje a míra schopnosti centrálních orgánů kontrolovat ostatní stranické organizace mimo centrum. Čím více budou centrální orgány vyvinuté, tím vyšší bude míra institucionalizace. Stejně tak, čím vyšší míra schopnosti kontrolovat mimo centrální organizace strany, tím vyšší míra institucionalizace.

V druhé části práce se zaměříme na shodu členů v rámci strany. Jako hlavní ukazatel nám poslouží přehled hlasování v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Podíváme se, jak poslanci zvolení za hnutí ANO hlasovali o různých zákonech za období od roku 2013, kdy se poprvé dostali do sněmovny, až do současnosti². Naším hlavním předpokladem pak bude, že čím větší shoda v jednotlivých hlasováních, tím vyšší míra konsenzu a tím pádem vyšší míra institucionalizace.

1.1.5 Zakotvení ve společnosti

V další části se zaměříme na to, jak se hnutí ANO dokázalo ukotvit ve společnosti. A to pomocí volební nestability a legislativní nestability, tak jak je navrhl Janda (Janda, 1980: 27-29). V rámci volební nestability se podíváme na výsledky všech voleb, kterých se zatím hnutí ANO zúčastnilo a ty následně porovnáme v průběhu času. Vycházet budeme z předpokladu, že čím vyšší volební zisky, tím vyšší míra ukotvení, tím vyšší míra institucionalizace. Rovněž budeme brát v potaz „vyrovnanost“ volebních výsledků, pokud jsou volební zisky vyrovnané, přispívá to ke zvyšování míry institucionalizace. Když to shrneme, pokud budou zisky vyrovnané nebo vyšší, bude vyšší i míra institucionalizace. Navážeme zkoumáním legislativní nestability, v rámci, které se podíváme na stabilitu počtu křesel v Poslanecké sněmovně. Vycházet budeme ze stejného předpokladu jako u volební nestability. Pokud bude počet křesel v Poslanecké sněmovně v průběhu času vyrovnaný či vyšší, bude vyšší i míra institucionalizace.

²Konkrétní zákony a důvody jejich výběru budou uvedeny přímo v rámci analytické části.

V závěru této části se ještě podíváme na to, jak bylo hnutí ANO schopné nominovat na své kandidátky vlastní členy. K úspěšnému zakotvení strana potřebuje především voliče, ale měla by být schopna nabírat i aktivní členy a ty následně nominovat do voleb. Proto se podíváme, jak se počet členů na kandidátkách vyvíjel v průběhu času. Hlavním předpokladem bude, že čím více vlastních členů na kandidátkách, tím vyšší míra institucionalizace.

1.1.6 Autonomie

V poslední kapitole analytické části práce se zaměříme na míru autonomie strany. Budeme se snažit primárně zjistit, jak je strana jako celek autonomní vůči vnějším aktérům. Nejprve se zaměříme na financování strany. Z jakých zdrojů plynou straně hlavní příjmy, přičemž hlavním předpokladem bude, že příjmy by měly být co nejvíce diverzifikované. Čím více diverzifikované příjmy, tím vyšší míra autonomie. Následně se zaměříme na vztah hnutí jako celku vůči předsedovi strany Andreji Babišovi a rovněž na vztah vůči holdingu Agrofert. Do jaké míry je na nich hnutí závislé. Přičemž čím vyšší závislost, tím nižší míra autonomie a tím nižší míra institucionalizace.

V závěru této kapitoly se ještě podíváme na přidružené organizace strany. Dle Angela Panebianca skutečnost, že strana má nějaké přidružené organizace, které navíc primárně slouží jejím zájmům, poukazuje na vyšší míru autonomie strany, a i vyšší míru institucionalizace (Panebianco, 1988: 59). Prvním předpokladem tedy bude, zda strana má nějaké přidružené organizace a druhým, zda slouží primárně jejím zájmům a dokáže je ovládat. V případě splnění těchto podmínek budeme moci říci, že to má vliv na zvýšení míry autonomie strany, a i na zvýšení míry institucionalizace.

2 Vývoj a proměna míry institucionalizace hnutí ANO

2.1 Vznik strany

Hnutí ANO 2011 vzniklo nejprve jako sdružení tzv. Akce nespokojených občanů (z toho zkratka ANO) v listopadu 2011. Hlavním impulsem ke vzniku byla kritika systémové korupce v České republice, se kterou vystoupil několikrát v médiích podnikatel Andrej Babiš. Jeho kritika získala pozitivní ohlas několika tisíců občanů a na základě jejich požadavků pak byla sepsána Výzva, která se vymezovala vůči korupci a neschopnosti politiků rozvíjet českou společnost. Na základě této Výzvy vzniklo sdružení ANO 2011 (anobudelip.cz, o nás, 2019). Už na jaře 2012 se sdružení přetransformovalo do politického hnutí a 11. května 2012 požádalo Ministerstvo vnitra o registraci, oficiálně bylo zaregistrováno 15. května 2012 pod názvem ANO 2011 (mver.cz, rejstřík politických stran a hnutí, ANO 2011, 2019). Hnutí založil podnikatel Andrej Babiš, jenž byl v srpnu 2012 ustavujícím celostátním sněmem zvolen jako jeho předseda. Za místopředsedy byli zvoleni Jaroslav Faltýnek a Radka Maxová. Dále byli zvoleni členové předsednictva hnutí, členové kontrolní komise a členové rozhodčí a smírčí komise. Rovněž byly schváleny základní programové teze hnutí (Usnesení z ustavujícího celostátního sněmu politického hnutí ANO 2011, 1. 8. 2012). Tím byl dokončen proces vzniku centrálního tělesa hnutí, a to se dále rozšiřovalo směrem z centra do dalších oblastí.

Jako první začaly vznikat oblastní organizace, ze kterých následně vznikaly krajské organizace a pak se hnutí rozšiřovalo dál o organizace místní. V polovině října 2012 hnutí mělo 20 oblastních a jednu krajskou organizaci, konkrétně pro Karlovarský kraj (anobudelip.cz, makáme, archiv, novinky, 18. 10. 2012). Na konci října vznikaly další oblastní organizace například oblastní organizace v Jablonci nad Nisou (anobudelip.cz, 26. 10. 2012) nebo v Nymburce (ANO 2011, Nymburk, anobudelip.cz, 1. 11. 2012). V listopadu vznikla oblastní organizace ANO v Prostějově (ANO 2011, Prostějov, anobudelip.cz, 12. 11. 2012). Na začátku prosince vznikla oblastní organizace ANO v druhém největším městě ČR v Brně (Oblastní organizace ANO 2011, anobudelip.cz, 5. 12. 2012). O den později vznikla oblastní organizace v Liberci (ANO 2011, oblastní organizace Liberec, anobudelip.cz, 6. 12. 2012).

V Královehradeckém kraji byly 12. prosince 2012 založeny všechny oblastní organizace kraje a Královehradecký kraj měl nakročeno ke vzniku krajské organizace (Kricnarová, krajská koordinátorka ANO 2011 pro Královehradecký kraj, anobudelip.cz, 19. 12. 2012). Další oblastní organizace vznikla v Pardubicích 14. prosince (Jeřábková, koordinátorka ANO 2011 Pardubice, anobudelip.cz, 14. 12. 2012). V průběhu začátku roku 2013 pak postupně vznikaly i další oblastní organizace například v Českých Budějovicích (anobudelip.cz, 3. 1. 2013), v Plzni (anobudelip.cz, 4. 1. 2013), v Brněvenkov (Černý, oblastní koordinátor Brno, anobudelip.cz, 4. 1. 2013) nebo na Vyškovsku (anobudelip.cz, 4. 2. 2013).

Následoval vznik jednotlivých krajských organizací, po Karlovarské krajské organizaci, dále vznikly krajské organizace například v Královehradeckém kraji (ANO 2011, anobudelip.cz, 22. 1. 2013) nebo na Vysočině (anobudelip.cz, 1. 2. 2013) a na druhém celostátním sněmu hnutí ANO, který se konal 2. března 2013 už byli přítomni zástupci všech čtrnácti krajských organizací. Do konce února 2013 tedy vznikly všechny krajské organizace. Předseda Andrej Babiš po celostátním sněmu uvedl, že ANO již disponuje krajskými organizacemi ve všech krajích a že má 91 oblastních organizací (ČTK, Aktálně.cz, 2. 3. 2013).

Po vzniku oblastních a krajských institucí se hnutí šířilo dál a vznikaly jednotlivé místní organizace. Jelikož jich je velké množství, nelze dohledat, kdy všechny přesně vznikly. Samotné hnutí informovalo jenom o pár vybraných. V červnu 2013 například hnutí informovalo o vzniku první místní organizace v Karlovarském kraji v obci Nejdku (ANO Karlovarský kraj, anobudelip.cz, 10. 6. 2013). O několik dní později vznikla další místní organizace v Karlovarském kraji, konkrétně v Mariánských lázních (ANO Karlovarský kraj, anobudelip.cz, 17. 6. 2013).

V současnosti má ANO 260 místních organizací, 97 oblastních organizací a 14 krajských organizací³ (anobudelip.cz, kraje, 2019). Počet krajských organizací zůstal stejný, počet oblastních organizací se k současnému datu o něco málo zvýšil (oproti roku 2013).

³Pro porovnání například ČSSD má 1117 místních organizací (ČTK, tyden.cz, 16. 02. 2018).

Co se týče místních organizací, jako jeden z ukazatelů nám mohou posloužit zprávy o případných rušeních místních organizací, což by mohlo napovědět, zda se jejich počet spíše zvyšoval či snižoval. Prvním takovým případem bylo zrušení místní i oblastní organizace v Karlovarském kraji v prosinci 2014. Ty vedení zrušilo, protože podle něj členové těchto organizací poškozovali dobré jméno hnutí a porušovali stanovy (Zedník, idnes.cz, 12. 12. 2014). K obnovení oblastní organizace došlo 2. října 2015 (Kalinová, karlovarsky.denik.cz, 2. 10. 2015). Po krajských volbách v roce 2016 však všichni zastupitelé zvolení za hnutí ANO stranu opustili, jedním z důvodů bylo právě zamítnutí obnovení místní organizace ze strany vedení (ČT24, ct24.ceskatelevize.cz, 16. 3. 2016). V médiích se již neobjevily žádné informace o tom, zda byla obnovena místní organizace v Karlových Varech či nikoli. Nezmiňují se o tom ani tiskové zprávy hnutí. Na oficiálním webu hnutí je místní organizace v Karlových Varech uvedena a je zde uveden i její předseda (anobudelip.cz, kraje, Karlovarský kraj, 2019), zda ale opravdu funguje, nelze nikde dohledat.

Dalším případem bylo zrušení místní organizace v Opavě. Opavská organizace dosáhla skvělého výsledku v komunálních volbách v roce 2014, ujala se vlády a získala i primátora. Organizace se ale prý rozpadla na dvě nepřátelené frakce a nedokázala se domluvit. Proto vedení strany navrhlo organizaci zrušit (idnes.cz, 29. 11. 2015). Opavská místní organizace byla následně obnovena a ucházela se znovu o vedení města v komunální volbách v roce 2018, ve kterých zvítězila (Kniťl, ostrava.rozhlas.cz, 6. 10. 2018). V roce 2016 ANO zrušilo další dvě místní organizace v Liberci a Frýdlantu. Obě organizace prý měly dlouhodobé problémy s přijímáním nových členů, a to i přes to, že je na to vedení hnutí opakovaně upozornilo (ČTK, irozhlas.cz, 20. 12. 2016). V Liberci byla organizace obnovena již na konci února 2017. Ve Frýdlantu však nikoliv, a to z důvodu nedostatku členů (ČTK, genusplus.cz, liberec, 28. 2. 2017). Frýdlantská místní organizace není vedena ani na webu hnutí ANO, takže předpokládáme, že dosud nebyla obnovena (anobudelip.cz, kraje, Liberecký kraj, 2019).

Nejnovějším případem, z listopadu 2018, je zrušení místní organizace v Praze 4. Hnutí se zrušením prý chtělo zbavit členů, kteří odmítali hnutí opustit. Organizace prý měla dlouhodobé problémy. Vedení uvedlo, že organizace bude zhruba do půl roku obnovena a členové, kteří se budou chtít vrátit pouze podstoupí vstupní pohovory (ČTK, tyden.cz, 03. 12. 2018). K obnovení nejspíše ještě nedošlo, protože hnutí na svém webu místní organizaci Praha 4 neuvádí (anobudelip.cz, kraje, Hlavní město Praha, 2019).

Jak již bylo uvedeno, v současnosti ANO disponuje 14 krajskými organizacemi, které byly vytvořeny během prvního roku fungování hnutí. Tento počet zůstal stejný až do současnosti. Oblastních organizací má v současnosti ANO 97, což je nárůst o 6 oblastních organizací od roku 2013. Místních organizací má ANO v současnosti 260 a v průběhu svého fungování dvě ztratilo a tři byly znovuobnoveny. Tento vývoj jasně ukazuje, že se ANO rozšiřovalo směrem z centra na „periferii“. Nejprve vzniklo centrální těleso strany, následně oblastní organizace, ze kterých později vznikly krajské organizace a posléze se pak ANO šířilo do jednotlivých měst a obcí. Z toho vyplývá, že podle Panebiancova genetického modelu (Panebianco, 1988:46) hnutí vzniklo tzv. teritoriální penetrací – postupným rozšiřováním z centra směrem „ven“.

Navíc toto rozšíření probíhalo pod plnou kontrolou centra, protože u vzniku většiny oblastních, místních či krajských organizací stál tzv. krajský koordinátor, což dokazují podpisy pod tiskovými zprávami hnutí či zmínky o krajském koordinátorovi přímo v tiskových zprávách, které informují o vzniku jednotlivých organizací (např. anobudelip.cz, 4. 2. 2013; ANO 2011, Frýdek-Místek anobudelip.cz, 14. 1. 2013). Na základě způsobu vzniku teritoriální penetrací má ANO předpoklad k tomu, že míra jeho institucionalizace bude vyšší. Navíc naznačený vývoj nám ukazuje, že hnutí v průběhu let zvyšovalo počet stranických organizací na všech úrovních, zcela jistě to můžeme tvrdit o krajských a oblastních organizacích. U místních organizací můžeme říct, že to bylo spíše proměnlivé a vzhledem k posledním událostem⁴ bychom trend zvyšování počtu místních stranických organizací nejspíše označili za klesající.

⁴ Zrušení místní organizace Praha 4

2.2 Stranické struktury

Na předchozí kapitole víceméně navazuje tato kapitola zabývající se stranickými strukturami strany. V předchozí kapitole byl popsán vývoj těchto struktur, nyní se podíváme na jejich podobu, především pak na jejich homogenitu. Hnutí má svou organizační strukturu vymezenou v rámci svých stanov. Jedná se o klasickou čtyřstupňovou strukturu⁵. Je tvořena místními, oblastními a krajskými organizacemi, nad kterými stojí orgány s celostátní působností. Místní organizace jsou na úrovni měst a obcí, oblastní na úrovni okresů a krajské na úrovni krajů. Mezi orgány s celostátní působností patří Celostátní sněm, Výbor, Předsednictvo, Kontrolní komise a Rozhodčí a smírčí komise. Orgány s krajskou působností jsou Krajský sněm, Krajské předsednictvo a Krajská kontrolní komise. Orgány s oblastní působností jsou Oblastní sněm, Oblastní předsednictvo a Oblastní revizor hospodaření. Orgány s působností na místní úrovni jsou Místní sněm, Místní předsednictvo, Místní revizor hospodaření (Stanovy ANO 2011, 2017).

Nejvyšším orgánem krajské organizace je Krajský sněm, který se zpravidla schází jednou ročně. Výkonným orgánem krajské organizace je Krajské předsednictvo. To se skládá z předsedy krajské organizace a prvního místopředsedy krajské organizace. Posledním orgánem je Krajská kontrolní komise, která se skládá z nejméně tří nezávislých členů hnutí. V rámci krajských organizací je vždy ve vedení organizace krajský předseda. Rovněž zde působí krajský manažer. Tak tomu je ve všech 14 krajských organizacích (Stanovy ANO 2011, 2017; anobudelip.cz, 2019).

Nejvyšším orgánem oblastní organizace je Oblastní sněm, který se schází nejméně jednou ročně. Výkonným orgánem je Oblastní předsednictvo. Skládá se z předsedy Oblastního předsednictva, prvního místopředsedy a místopředsedů. Posledním orgánem je Oblastní revizor hospodaření. Nejvyšším orgánem místní organizace je Místní sněm, který se schází nejméně jednou ročně. Výkonným orgánem je Místní předsednictvo. Je složeno z předsedy a dvou místopředsedů. Posledním orgánem je Místní revizor hospodaření (Stanovy ANO 2011, 2017).⁶

⁵ Čtyřstupňovou strukturu mají i jiné strany například ODS (ods.cz, Stanovy, článek 4, orgány strany, 2019) nebo ČSSD (Stanovy ČSSD, část III. Organizační struktura a orgány strany, 2019).

⁶ Strukturu centrálního tělesa hnutí podrobně rozebereme ve kapitole „Pospolitost“

Výše jsme popsali, jakou konkrétní podobu mají stranické struktury hnutí ANO. Na základě toho můžeme soudit, že ANO disponuje rozvinout čtyřstupňovou organizační strukturou. Navíc je zde zjevná homogenita těchto struktur. Na všech čtyřech úrovních je nejvyšším orgánem Sněm. Výkonný orgán vždy tvoří předsednictvo. Na krajské úrovni působí Kontrolní komise, stejně jako na úrovni celostátní. Na oblastní a místní úrovni je Komise nahrazena tzv. revizory hospodaření. Organizační struktura je tedy plně sjednocená, na všech úrovních jsou orgány organizovány s menšími rozdíly stejně, což značí, že v této oblasti je ANO vysoce institucionalizovanou stranou. Jeho míra institucionalizace je v této oblasti vysoká.

2.3 Stranické vedení

V rámci této proměnné nás bude zajímat, kolik členů se mohlo podílet na volbě vedení strany. Pro účely práce nám postačí zaměřit se přímo na volbu Předsedy. V rámci této kapitoly se v první řadě podíváme na způsob volby Předsedy a následně se zaměříme na to, kolik členů se na této volbě podílelo a jak se tento podíl vyvíjel v průběhu času. Podíváme se na jednotlivé volby ze všech dosud uskutečněných celostátních sněmů hnutí ANO.

2.3.1 Způsob volby

Stranické vedení se volí vždy na Celostátním sněmu. Volí ho členové Výboru⁷ a delegáti volení krajskými sněmy (Stanovy ANO, 2017: 8).⁸ Způsob a průběh voleb upravuje volební řád Sněmu⁹. Volba je tajná. Kandidáty předkládá Sněmu Předsednictvo na

⁷ Předsednictvo a předsedové Krajských předsednictev (Stanovy ANO, 2017: 9).

⁸ Pro porovnání například v ODS volí vedení strany, na tzv. Kongresu, členové předsednictva, členové výkonné rady, členové vlády ČR jmenovaní za ODS, poslanci PČR, senátoři PČR, poslanci Evropského parlamentu zvolení za ODS a delegáti zvolení nikoli z krajských sdružení, ale ze všech oblastních sdružení (ods.cz, Stanovy, článek 5 Kongres, 2019), rozhodovací hlas má tak více členů strany, než je tomu v případě hnutí ANO. Na dosud posledním 28. kongresu ODS, který se konal 13. a 14. ledna 2018, se na volbě předsedy strany podílelo 503 delegátů (ods.cz, 2018).

V ČSSD se volí vedení strany na, tzv. Sjezdu, členové předsednictva a delegáti volení nejvyššími orgány okresních organizací a delegáti volení nejvyššími orgány krajských organizací (Stanovy ČSSD, část III. Organizační struktura a orgány strany, článek 13, 2019). Na volbě vedení se tak podílí členové jak z oblastních, tak z krajských organizací. Proto i v případě ČSSD můžeme říci, že možnost podílet se na volbě vedení má více členů než v případě hnutí ANO. Na dosud posledním 41. sjezdu, který se konal 1. a 2. března 2019 se na volbě předsedy podílelo 504 delegátů (Aktuálně.cz, 2. 3. 2019).

⁹ Budeme vycházet z volebního řádu ze 3. celostátního sněmu ANO z roku 2015. Jediný je veřejně přístupný, z ostatních let nelze žádné podrobnější zápisy ze sněmů volně dohledat.

základě nominací vzešlých z jednotlivých krajů – Krajských sněmů. Delegáti Sněmu jsou oprávněni navrhnout i další kandidáty, a to přímo na Sněmu písemně na nominačním lístku. Volba se může konat v maximálně třech kolech. Pokud není ani ve třetím kole zvolen žádný kandidát, koná se nová volba s novými kandidáty. Volba je platná, vydají-li se hlasovací lístky nadpoloviční většině delegátů, a to před každým kolem a každou volbou (III. Celostátní sněm hnutí ANO 2011 – katalog, 2015: 7-13).

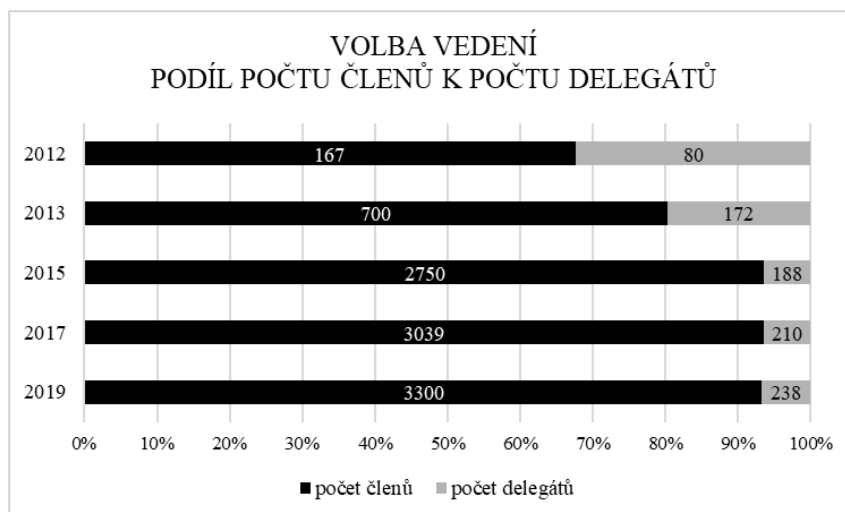
Všichni kandidáti jsou voleni většinou volbou. Pokud kandidát získá v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, je zvolen. V případě, kdy nejsou zvoleni kandidáti v prvním kole, postupují do druhého kola kandidáti s nejvyšším počtem hlasů. Pokud nejsou zvoleni ani v druhém kole, koná se kolo třetí (III. Celostátní sněm hnutí ANO 2011 – katalog, 2015: 7-13).

2.3.2 Celostátní sněmy

Na ustavujícím sněmu, který se konal 1. srpna 2012, bylo celkem 80 delegátů (Marešová et al. irozhlas.cz, 1. 8. 2012). Předsedou byl zvolen zakladatel hnutí Andrej Babiš. Na volbě předsedy se podílelo 76 delegátů. Andrej Babiš získal v tajné volbě 73 hlasů ze 76 (idnes.cz, 1. 8. 2012). V pořadí druhý Celostátní sněm se konal 2. března 2013. Účastnilo se ho 177 delegátů. Do čela strany všechny Krajské sněmy navrhly stávajícího předsedu Andreje Babiše. Žádný jiný kandidát navržen nebyl. Andrej Babiš byl zvolen v prvním kole. Získal 169 hlasů ze 172 platných (Usnesení z Celostátního sněmu politického hnutí ANO 2011, ANO 2011, 2013: 5). V pořadí třetí Celostátní sněm hnutí ANO se konal 28. února a 1. března 2015. Účastnilo se ho 189 delegátů. Nominaci na post předsedy získal ze všech 14 krajských organizací stávající předseda Andrej Babiš. Byl jediným kandidátem. Zvolen byl v prvním kole, kde získal 188 hlasů (Hrabáková, anohorovice.cz, 1. 3. 2015; III. Celostátní sněm hnutí ANO 2011 – katalog, 2015). V pořadí čtvrtý Celostátní sněm hnutí se konal 25. a 26. února 2017. Účastnilo se ho 210 delegátů. Stávající předseda Andrej Babiš znovu neměl protikandidáta a byl tak jediným možným kandidátem na Předsedu. Zvolen byl v prvním kole se ziskem 195 hlasů z 210 možných (ČTK, lidovky.cz, 26. 2. 2017). Zatím poslední Celostátní sněm se konal 16. a 17. února 2019. Účastnilo se ho 238 delegátů. Andrej Babiš znovu dostal podporu od všech krajských organizací a byl jediným kandidátem na Předsedu. Zvolen byl v prvním kole se ziskem 206 hlasů. Proti hlasovalo 13 delegátů, 19 se hlasování zdrželo (ČTK, domaci.ihned.cz, 17. 2. 2019).

Abychom mohli lépe ukázat, jak se vyvíjel podíl počtu členů na volbě vedení, musíme se nejdříve pokusit zmapovat, kolik mělo hnutí ANO v jednotlivých obdobích vlastně členů. V říjnu 2012 hnutí na svém webu zveřejnilo informaci o přijetí 52 nových členů, rovněž oznámilo, že v tu chvíli má již 219 členů. Z toho můžeme vyvodit, že před říjnem 2012 jich mělo hnutí přibližně 167 (Brabec, předsednictvo ANO 2011, anobudelip.cz, 18. 10. 2012). V dubnu 2013 mělo hnutí disponovat počtem přibližně 700 členů a o rok později v roce 2014 se počet členů měl zvýšit na 1600 členů (Rieger, 2014). V dubnu 2015 byl počet členů opět vyšší 2 750 (Válková, idnes.cz, 5. 4. 2015). V roce 2016 mělo hnutí ANO disponovat počtem členů 2 909. Ke konci roku 2017 to bylo o 130 členů více, 3 039 členů (iDnes.cz, 25. 2. 2018). Během roku 2018 nabralo hnutí dalších 452 členů a na posledním celostátním sněmu v únoru 2019 poslanec Jan Volný oznámil, že hnutí má nyní 3 300 členů (denikn.cz, 17. 2. 2019).

Graf č. 1 – Podíl počtu členů k počtu delegátů při volbě stranického vedení

Zdroj: Autorka na základě dat popsanych v předchozích dvou odstavcích

Na grafu č. 1 vidíme, jak se vyvíjel podíl počtu členů k počtu delegátů, kteří se mohli účastnit volby vedení. V roce 2012 se na volbě vedení podílelo přibližně 33 % všech členů strany. V roce 2013 podíl členů, kteří se mohli účastnit volby vedení začal klesat. Z celkového počtu 700 členů se jich volby účastnilo 172, což představuje podíl okolo 20 %. Další výrazný pokles můžeme vidět v roce 2015, kdy se podíl členů podílejících se na volbě vedení k celkovému počtu členů snížil na přibližně 5 %. Stejně tomu bylo i v roce 2017. V roce 2019 se podíl členů účastnících se volby vedení z celkového počtu všech členů hnutí nepatrně zvýšil na přibližně 6 %.

Předpokladem k vyšší míře institucionalizace je vyšší míra legitimity vedení strany. Legitimita vedení se odvíjí právě od toho, kolik členů se na jeho volbě podílí. Čím více členů, tím vyšší legitimita, tím vyšší míra institucionalizace. V případě hnutí ANO míra legitimity v průběhu let klesá, čímž klesá i míra jeho institucionalizace. Mezi rokem 2012 a 2013 klesl podíl členů, kteří se mohli účastnit volby vedení, o přibližně 13 %. O dva roky později v roce 2015 pak klesl o dalších 15 %. Mezi rokem 2012 a 2015 to byl propad o téměř 30 %. Co se týče stranické soutěže v otázce vedení strany, míra institucionalizace hnutí ANO se v čase velmi výrazně snížila.

2.4 Pospolitost

V rámci této kapitoly se zaměříme na to, jak je strana vnitřně soudržná. Podíváme na to, jak má ANO rozvinout centrální strukturu strany a následně se zaměříme na shodu při hlasováních členů hnutí v Poslanecké sněmovně.

2.4.1 Rozvoj centrální organizace

Hnutí ANO disponuje hned několika orgány s celostátní působností. Celostátní sněm je nejvyšším orgánem hnutí a koná se nejméně jednou za dva roky. Účastníci Celostátního sněmu se rozdělují do třech kategorií: s hlasem rozhodovacím, s hlasem poradním a hosté přizvaní Předsednictvem. Do první kategorie, s hlasem rozhodovacím, spadají členové Výboru a delegáti volení Krajským sněmem. Do druhé kategorie, s hlasem poradním, spadají členové Kontrolní komise, členové Rozhodčí a smírčí komise a poslanci a senátoři zvolení za hnutí ANO, jsou-li členy hnutí. Třetí jsou přizvaní hosté. Celostátní sněm, v rámci své působnosti, volí a odvolává předsedu, prvního místopředsedu, místopředsedy a další členy Předsednictva. Volí a odvolává členy Kontrolní komise a Rozhodčí a smírčí komise. Dále pak schvaluje změny stanov, politický program hnutí a jeho změny. Rozhoduje o zrušení nebo sloučení hnutí s jiným politickým hnutím či stranou nebo o přeměně hnutí (Stanovy ANO, 2011, 2017).

V období, kdy Celostátní sněm hnutí nezasedá, je nejvyšším orgánem hnutí Výbor. Je tvořen členy Předsednictva a předsedy Krajských předsednictev. V rámci své působnosti schvaluje roční rozpočet hnutí a jeho změny, výroční finanční zprávy, vnitřní předpisy hnutí a jejich změny, Morální kodex hnutí a jeho změny, klíč pro výběr delegátů účastnících se Celostátních a Krajských sněmu, kandidátní listiny pro všechny volby. Schvaluje volební program a jeho změny. Schvaluje žádosti členů o přeřazení k jiné místní, oblastní nebo krajské organizaci. Má pravomoc neschválit kandidátní listiny, či do nich zasahovat¹⁰. Tato pravomoc se objevila ve stanovách hnutí ANO až v roce 2015, kdy došlo k jejich úpravě. Podle stanov z roku 2013 Výbor tuto pravomoc neměl. V roce 2017 byl pak přidán článek, který tuto pravomoc umožňuje i samotnému předsedovi hnutí, jenž má tuto pravomoc ve stejném rozsahu jako Výbor, a navíc do nich může zasahovat i po schválení Výborem (Stanovy ANO 2011,2017:8-11; Stanovy ANO 2011, 2013; Stanovy ANO 2011, 2015: 9).

Statutárním orgánem hnutí je Předsednictvo. Řídí jeho činnost a zastupuje navenek. Hnutí samostatně zastupuje předseda a první místopředseda. Předsednictvo je složeno z předsedy, prvního místopředsedy, až čtyř místopředsedů a dalších až osmi členů. V rámci své působnosti se Předsednictvo zabývá zejména hospodařením s majetkem hnutí. Dále má pravomoc rozhodovat o veškerých otázkách spojených s členstvím v hnutí. Rozhoduje také o zřizování, slučování či rozdělování a zrušení místních, oblastních a krajských organizací. Předkládá návrhy změn stanov Celostátnímu sněmu. Nominuje kandidáty na kandidátní listiny pro všechny volby (Stanovy ANO 2011, 2017: 10–11).

¹⁰Má právo vyškrtnout kandidáty nebo změnit jejich pořadí, či doplnit kandidáty.

Předseda hnutí stojí v jeho čele a reprezentuje ho navenek. V případě jeho nepřítomnosti ho zastupuje první místopředseda. Případně ho mohou zastupovat další místopředsedové, pokud k tomu dostanou písemné pověření Předsednictva. Předseda svolává zasedání Předsednictva, Výboru a Celostátního sněmu. Předseda má dále pravomoc odvolat Hlavního manažera hnutí a manažery krajských organizací. Společně s prvním místopředsedou a dalšími místopředsedy tvoří Grémium, což je poradní orgán Předsednictva. Grémium je nový orgán, který byl do stanov strany přidán až v roce 2017, do té doby tento orgán ve straně neexistoval (Stanovy ANO, 2017:11; Stanovy ANO 2011, 2013; Stanovy ANO 2011, 2015).

V poslední řadě jsou součástí centrální organizace ANO dva nezávislé kontrolní orgány. Prvním je Kontrolní komise. Kontrolní komisi náleží v rámci její působnosti především kontrola hospodaření hnutí s jeho majetkem. O výsledcích provedených kontrol pak informuje Výbor a Předsednictvo a předkládá písemné zprávy Celostátnímu sněmu. Druhým kontrolním orgánem je Rozhodčí a smírčí komise. Slouží jako odvolací orgán a její rozhodnutí jsou konečná. Má až 14 členů, kteří jsou voleni Celostátním sněmem. Přičemž platí pravidlo, že by každá krajská organizace měla mít v komisi alespoň jednoho svého zástupce. Do její působnosti náleží rozhodování a urovnávání sporů mezi jednotlivými orgány hnutí, mezi orgány a členy nebo mezi členy navzájem. Dále jí náleží závazný výklad stanov hnutí a kontrola dodržování všech závazných vnitřních předpisů. Posledním úkolem je předkládání zpráv o činnosti Celostátnímu sněmu a informování Výboru a Předsednictva o závažných nálezech či zjištěních (Stanovy ANO, 2017: 11-13).

Výše jsme si hlouběji popsali centrální orgány hnutí a jejich působnost. Hned na první pohled je zřejmé, že většina rozhodovacích procesů v rámci hnutí náleží právě centrálním orgánům. Centrální orgány mají v rukou rozhodování například o členství v hnutí nebo i nominaci kandidátů do voleb, a to na všech úrovních. Především je pak zajímavé, že mají právo neomezeně zasahovat do kandidátních listin. Právě na tomto příkladu můžeme vidět, že v průběhu let došlo k posílení kontroly centra. Konkrétně v roce 2015, kdy tuto pravomoc získal Výbor a k dalšímu posílení došlo ještě v roce 2017, kdy tuto pravomoc získal do rukou samotný Předseda hnutí, a to navíc v ještě větším rozsahu, když je mu umožněno zasahovat i do již Výborem schválených kandidátních listin. Podle našeho předpokladu, kterým je, že čím více je centrální organizace schopná kontrolovat ostatní organizace v rámci celého území, tím vyšší je míra institucionalizace, dojdeme na základě

výše popsaných skutečností k tomu, že v této oblasti se míra institucionalizace hnutí ANO zvýšila. Centrální organizace se od roku 2013 nijak zvlášť neproměnila, ale přece jenom se do jisté míry ještě rozvinula, když vznikl v roce 2017 nový orgán tzv. Grémium. Z toho vyplývá, že se centrální organizace ještě více rozvinula, což také zvýšilo míru institucionalizace strany v této oblasti.

2.4.2 Soudržnost

Jedním z nejdůležitějších hlasování v Poslanecké sněmovně je to o návrhu státního rozpočtu. Proto se nyní podíváme na to, jak se na tomto zákonu dokázali poslanci hnutí ANO shodnout. Podíváme se, jak hlasovali v průběhu let 2013–2018.

Tabulka č. 4 – Hlasování poslanců hnutí ANO o státním rozpočtu

Rok	Celkem poslanců	Pro	Proti	Zdržel se	Omluven
2013	47	47	-	-	-
2014	47	44	-	-	3
2015	47	43	-	(1 nepřihlášen)	3
2016	47	44	-	(1 nepřihlášen)	2
2017	78	77	-	1	-
2018	78	78	-	-	-

Zdroj: Autorka na základě dat z oficiálního webu poslanecké sněmovny (psp.cz, 4. schůze, 125. hlasování, 19. prosince 2013; psp.cz, 23. schůze, 143. hlasování, 10. prosince 2014; psp.cz, 36. schůze, 229. hlasování, 9. prosince 2015; psp.cz, 53. schůze, 215. hlasování, 7. prosince 2016 psp.cz, 4. schůze, 124. hlasování, 19. 12. 2017; psp.cz, 24. schůze, 249. hlasování, 19. prosince 2018).

Jak ukazuje tabulka č. 4 v otázce schvalování státního rozpočtu byli poslanci hnutí ANO zcela jednotní. Míra konsenzu je tedy v tomto případě téměř 100 %. Je však třeba zmínit, že v otázce rozpočtu vždy hlasovala jednotně celá vládní koalice, naopak opozice se jednotně stavěla proti, nebo se hlasování neúčastnila. Hnutí ANO bylo v pozici vládní strany, a to v celém sledovaném období (vlada.cz, aktuálně, 9. 11. 2017; vlada.cz, aktuálně, 4. 10. 2018).

V otázce státního rozpočtu bylo ANO zcela jednotné. Nyní se podíváme na další hlasování, která by nám mohla ukázat, zda tomu tak bylo i v jiných hlasováních. Celkově jsme vybrali 6 hlasování z celého sledovaného období. Za každý rok jedno hlasování. Snažili jsme se vybrat taková hlasování, o kterých se psalo v médiích a jejichž schvalování poslance v Poslanecké sněmovně rozdělvalo. Přehledně v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5 – Hlasování poslanců hnutí ANO o různých zákonech za volební období 2013–2017, 2017–současnost (2019)

Rok	Zákon	Celkem poslanců	Pro	Proti	Zdržel se	Omluven
2014	referendum o zrušení církevních restitucí	47	39	-	1 (6 nepřihlášen)	1
2015	2. důchodový pilíř	47	35	-	1 (2 nepřihlášen)	9
2016	protikuřácký zákon	47	37	-	2 (1 nepřihlášen)	7
2017	zbavení imunity poslanců – Andrej Babiš	47	1	-	1 (41 nepřihlášen)	4
2018	zbavení imunity poslanců – Andrej Babiš	78	1	69	-	8
2019	novela insolvenčního zákona	78	74	-	-	4

Zdroj: Autorka na základě dat z oficiálního webu poslanecké sněmovny (psp.cz, 7. schůze, 27. hlasování, 18. 3. 2014; psp.cz, 33. schůze, 162. hlasování, 23. 10. 2015; psp.cz, 53. schůze, 351. hlasování, 9. 12. 2016; psp.cz, 60. schůze, 28. hlasování, 6. 9. 2017; psp.cz, 6. schůze, 29. hlasování, 19. 1. 2018; psp.cz, 26. schůze, 18. hlasování, 22. ledna 2019).

Zdanění církevních restitucí, je veřejně vnímáno jako něco, co často rozděluje společnost. Po předčasných volbách 2013 přišli poslanci za KSČM s návrhem ústavního zákona o referendu o zrušení církevních restitucí. Podle nich mělo být v otázce církevní restituce uspořádáno celostátní referendum, aby o nich rozhodli sami občané České republiky. Jejich návrh neuspěl (novinky.cz, 21. 8. 2013; ČTK, denik.cz, 18.3.2014). Jak vidíme na druhém řádku tabulky č.5, hnutí ANO v tomto případě hlasovalo jednotně, pouze jeden poslanec (Josef Hájek) se hlasování zdržel, a návrh KSČM nepodpořilo. Jednoznačně ho odmítli například i ODS, TOP 09 nebo KDU-ČSL. Například ČSSD tak jednotná nebyla. 13 poslanců ČSSD návrh zákona podpořilo, jeden byl proti, 18 se jich zdrželo a 12 se jich k hlasování vůbec nepřihlásilo. Vidíme, že hlasování o tomto návrhu zákona mohlo vyvolat uvnitř strany nejednotné postoje, stejně jako tomu bylo v ČSSD (psp.cz, 7. schůze, 27. hlasování, 18. 3. 2014). Nicméně hnutí ANO bylo jednotné a referendum o církevních restitucích zamítlo. V tomto případě konsenzus nebyl stoprocentní, stejně tak ale musíme uznat, že byl téměř stoprocentní, protože všichni přihlášení hlasovali jednotně, pouze jeden se hlasování zdržel.

V říjnu 2015 se ve sněmovně hlasovalo o zrušení tzv. 2 důchodového pilíře, který zavedla v roce 2013 pravicová vláda Petra Nečase. Ohledně zrušení probíhala bouřlivá diskuze, ve kterém především pravicové strany jako ODS a TOP 09 kritizovali vládu, že nemá připravenou žádnou alternativu (Kopecký, idnes.cz, 9. 10. 2015; novinky.cz, 23. 10. 2015). I v tomto případě na třetím řádku tabulky č. vidíme, že hnutí ANO hlasovalo jednotně, až na jednoho poslance za ANO (Ivana Pilného), který se hlasování zdržel. Stejně tak se hlasování zdržel i Pavel Bělobrádek, který v té době zastával funkci vicepremiéra a předsedy KDU-ČSL, která byla v té době součástí vládní koalice. Nicméně, i přesto, že se předseda KDU-ČSL zdržel hlasování, ostatní poslanci z jeho strany hlasovali pro zrušení (psp.cz, 33. schůze, 162. hlasování, 23. 10. 2015). Znovu, i v tomto případě konsenzus nebyl úplně stoprocentní a znovu také musíme uznat, že byl téměř stoprocentní a hnutí ANO znovu hlasovalo jednotně.

V prosinci 2016 se podařilo prosadit tzv. protikuřácky zákon, který znamená úplný zákaz kouření v restauracích (Zpěváčková, novinky.cz, 9. 12. 2016). Schválen byl na druhý pokus. Výsledek hlasování za hnutí ANO vidíme na čtvrtém řádku tabulky č.5. Poprvé se o něm hlasovalo už v květnu 2016, ale tenkrát se proti němu postavila jak opozice, tak část poslanců za vládní hnutí ANO, protože poslanci za ČSSD tenkrát podpořili pozměňovací návrh Marka Bendy z ODS na zřizování kuřáren (domaci.ihned.cz, 9. 12. 2016). Na druhý pokus zákon prošel a ze strany hnutí ANO ho nepodpořili akorát dva poslanci, kteří se hlasování zdrželi. V ostatních stranách to bylo rozmanitější. Například poslanci KSČM byli rozdělení – 13 hlasovalo PRO, 4 PROTI a 15 se jich zdrželo hlasování. Také poslanci za TOP 09 nebyli jednotní - 17 hlasovalo PRO, 2 PROTI a 2 se hlasování zdrželi. U hnutí ANO můžeme vidět, že u poslanců stále převažuje „shoda“, i když v tomto případě už bychom ji mohli, ale velmi opatrně, označit za trochu nižší.

V září 2017 se poprvé hlasovalo o vydání Andreje Babiše k trestnímu stíhání v souvislosti s kauzou „Čapí hnízdo“. Sám Andrej Babiš hlasoval pro své vydání a vyzval k tomu i své stranické kolegy. Ti se rozhodli, že se hlasování účastnit nebudou (Endrštová a Kotalík, idnes.cz, 6. 9. 2017). V tomto případě vidíme, že i přes to, že předseda Andrej Babiš hlasoval PRO a žádal o to i další poslance za hnutí ANO, poslanci ANO se rozhodli jinak. Je však potřeba říci, že se znovu shodli, když se rozhodli zdržet se hlasování, i když tímto rozhodnutím šli proti výzvě svého předsedy. Protože Andrej Babiš znovu obhájil svůj

poslanecký mandát v říjnových volbách 2017, tedy měsíc po tom, co byl vydán ke stíhání, nabyl znovu poslaneckou imunitu a policie musela znovu žádat Poslaneckou sněmovnu o jeho vydání. Ta ho nakonec znovu vydala v lednu 2018, kdy pro jeho vydání bylo 111 ze 180 přítomných poslanců. Sám Babiš i podruhé hlasoval pro své vydání. Hnutí ANO se znovu zachovalo jednotně, ale oproti předchozímu hlasování se nerozhodlo zdržet, ale hlasovat proti. Proti bylo kromě Andreje Babiše všech 69 přítomných poslanců. Znovu vidíme, že hnutí ANO můžeme označit za soudržnou stranu. V případě této kauzy v obou případech, jak v září 2017, tak o půl roku později v lednu 2018.

Posledním hlasováním, které je uvedeno v tabulce č. 5, je návrh zákona na změnu insolvenčního zákona. Ten se začal projednávat už v lednu 2018. V říjnu 2018 návrh prošel Poslaneckou sněmovnou a byl postoupen Senátu. Horní komora navrhla změny a vrátila zákon poslancům. Poslanci zůstali věrní své variantě a 22. ledna 2019 senátní návrh zamítli a pomocí nadpoloviční většiny všech poslanců Senát přehlasovali a schválili návrh zákona v původním znění (Bartoníček a Biben, domaci.ihned.cz, 22. 1. 2019). Zákon se projednával rok, což je velmi dlouhá doba. Zákonodárci mu věnovali značnou pozornost (Bartoníček, Aktuálně.cz, 22. 1. 2019). Poslanci hnutí ANO byli při hlasování o tomto návrhu zákona zcela stoprocentní. Pro návrh hlasovalo 74 ze 74 přítomných poslanců. Konsenzus byl v tomto případě zřejmý.

Tabulka č. 5 zcela jasně ukazuje, že hlasování v Poslanecké sněmovně není v případě ANO nějak zvlášť rozmanité, což pro hnutí ANO znamená, že ho můžeme označit za opravdu velmi soudržnou stranu, ve které panuje ve většině případů shoda, alespoň co se týče hlasování v Poslanecké sněmovně. Ani v médiích se neobjevují zmínky o tom, že by v Poslanecké sněmovně ANO muselo řešit nějaké velké vnitřní neshody. Jedinou výjimkou jsou poslední události, kdy se ve sněmovně začala projednávat novela občanského zákoníku, která by umožňovala manželství pro páry stejného pohlaví. Tématem se poslanci začali zabývat už v listopadu 2018, ale k dalšímu jednání se dostali až na konci března 2019. Neshody se neobjevily pouze mezi stranami, ale i uvnitř jednotlivých stran a snad poprvé se rozkol objevil i uvnitř jinak plně sjednoceného hnutí ANO. Návrh zákona je stále v prvním čtení a jeho projednávání bylo odročeno a bude se znovu projednávat 16. dubna 2019 na 28. schůzi Poslanecké sněmovny. Nemůžeme teď proto soudit, zda opravdu budou poslanci ANO hlasovat nejdůležitě. Nicméně je to pro

hnutí netypické, a proto se nám zdálo vhodné to v rámci práce alespoň zmínit. Pomineme-li otázku manželství pro páry stejného pohlaví, můžeme jistě říci, že vybrané příklady nám ukázaly, že hnutí ANO je od začátku soudržnou stranou, ve které panuje velká shoda. Zajímavé například je, že když už nějaký člen hnutí nehlasoval pro, tak nehlasoval ani proti, ale spíše se zdržel. To je také známkou toho, že poslanci za hnutí ANO nechtějí jít vyloženě proti jednotnému názoru strany. Zkrátka v hnutí ANO je míra konsenzu opravdu vysoká, alespoň na základě těchto příkladů, a vysoká míra konsenzu uvnitř strany znamená vyšší míru institucionalizace.

2.5 Zakotvení ve společnosti

V rámci této kapitoly se podíváme na to, jak se ANO dokázalo „ukotvit“ v myšlení společnosti. Jako hlavní indikátory nám poslouží tzv. volební nestabilita, kde se zaměříme na výši volebních zisků z jednotlivých voleb, dále tzv. legislativní nestabilita, kde se podíváme, jak se v průběhu existence strany měnil počet křesel, které držela v hlavním legislativním tělesu. V závěru se pak ještě podíváme, do jaké míry byla strana schopna v jednotlivých volbách nominovat vlastní kandidáty, čímž myslíme členy strany. Nejdříve si ale shrneme, kterých voleb se ANO účastnilo, jaké dokázalo získat volební výsledky a rovněž zde i zmíníme, kolik nominovalo ANO vlastních členů.

2.5.1 Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018

Poprvé se hnutí ANO účastnilo voleb v roce 2012. Konkrétně řádných voleb do Senátu Parlamentu ČR. Konaly se 12. – 13. října 2012. Volilo se ve 27 jednomandátových obvodech. ANO nabídlo celkem 7 kandidátů. Z toho jich 6 bylo bez politické příslušnosti. Žádný kandidát nedokázal proměnit svou kandidaturu v mandát senátora (volby.cz, 2012).

V roce 2013 se hnutí zúčastnilo předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Volby se konaly 25. – 26. října 2013. Obsazovalo se celkem 200 mandátů. ANO obsadilo druhé místo za první ČSSD se ziskem 18,65 % všech hlasů a získalo 47 mandátů. V deseti krajích obsadilo druhé místo, přičemž hned ve čtyřech bylo první. ANO nabídlo celkem 341 kandidátů. Z toho jich 86 bylo bez politické příslušnosti, 10 s jinou politickou příslušností a 244 členů ANO 2011 (volby.cz, 2013).

V dalším roce, konkrétně 23. – 24. května 2014, se konaly volby do Evropského parlamentu. ANO získalo celkem 16,13 % všech hlasů a umístilo se na prvním místě. Získalo shodně 4 mandáty jako druhá koalice TOP09 a STAN a třetí ČSSD. Obsazovalo se celkem 21 mandátů. ANO nabídlo 27 kandidátů. Z toho 13 jich bylo bez politické příslušnosti a 14 členů ANO 2011 (volby.cz, 2014).

V témže roce na podzim se konaly volby komunální. Probíhaly ve dnech 10. – 11. října 2014. ANO získalo celkem 1256 zastupitelů obcí a 344 zastupitelů městských částí nebo městských obvodů a získalo 14,61 % všech hlasů. Celkem se do zastupitelstev obcí volilo 59 706 zastupitelů a do městských částí a obvodů 2 548. Hnutí ANO nabídlo 7 059 kandidátů do obecních zastupitelstev a 1 624 kandidátů do městských částí a obvodů. Z kandidátů do obecních zastupitelstev jich 5 795 bylo bez politické příslušnosti, 2 s jinou politickou příslušností a 1 266 byli členi ANO 2011. Do městských částí a obvodů kandidovalo 1 217 kandidátů bez politické příslušnosti a 407 členů ANO 2011 (volby.cz, 2014).

Společně s komunálními volbami se konaly i řádné volby do Senátu Parlamentu ČR. ANO dokázalo získat 4 křesla. Volby se konaly ve 27 jednomandátových obvodech. ANO nabídlo celkem 26 kandidátů. Z toho 15 kandidátů bylo bez politické příslušnosti a 11 kandidátů členové ANO 2011 (volby.cz, 2014).

Na podzim 2016, konkrétně 7. – 8. října, se konaly volby do zastupitelstev krajů. ANO dokázalo získat 21,5 % všech hlasů a získalo 176 mandátů z celkových 675 možných. V osmi krajích zvítězilo a ve zbylých pěti obsadilo druhé místo. Nabídlo celkem 733 kandidátů. Z toho 104 kandidátů bylo bez politické příslušnosti a 629 členů ANO 2011 (volby.cz, 2016).

Ve stejných dnech jako krajské volby znovu probíhaly i řádné volby do Senátu. Hnutí získalo celkem 3 křesla. Volilo se v 27 jednomandátových obvodech. ANO nabídlo 25 kandidátů. Z toho 13 kandidátů bylo bez politické příslušnosti a 12 členů ANO 2011 (volby.cz, 2016).

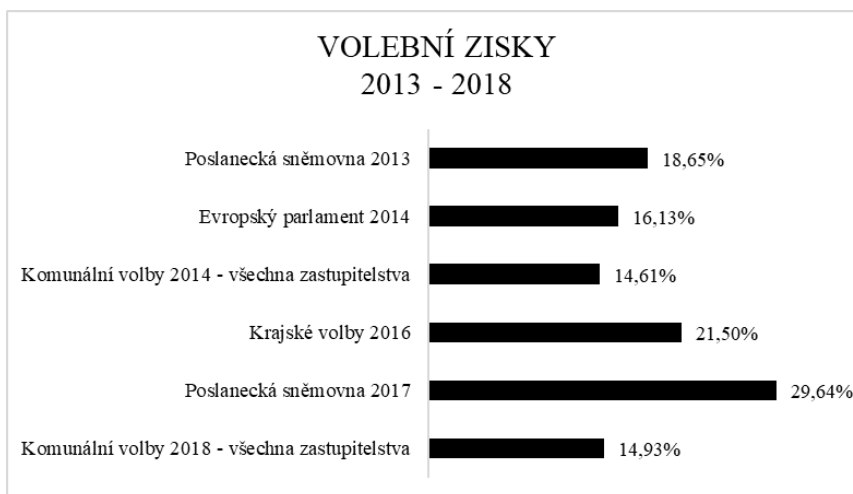
Největší úspěch pro hnutí ANO představovaly volby konané 20. – 21. října 2017 do Poslanecké sněmovny. ANO získalo 29,64 % všech hlasů a 78 mandátů, čímž se stalo vítězem voleb. Celkem nabídlo 343 kandidátů. Z toho 27 kandidátů bylo bez politické příslušnosti a 316 členů ANO 2011 (volby.cz, 2017).

V říjnu 2018 se konaly další řádné volby do Senátu, konkrétně ve dnech 5. – 6. října. Volilo se ve 27 jednomandátových obvodech. Hnutí získalo 1 senátorské křeslo. Nabídlo celkem 22 kandidátů. Z toho 12 kandidátů bylo bez politické příslušnosti a 10 členů ANO 2011 (volby.cz, 2018).

Ve stejných dnech jako senátní volby se konaly volby komunální. ANO získalo celkem 1334 zastupitelů obcí a 331 zastupitelů městských částí nebo městských obvodů a 14,93 % všech hlasů. Celkem se do zastupitelstev obcí volilo 59 424 zastupitelů a do městských částí a obvodů 2 495. Hnutí ANO nabídlo 6 691 kandidátů do obecních zastupitelstev a 1 836 kandidátů do městských částí a obvodů. Z kandidátů do obecních zastupitelstev jich 4 883 bylo bez politické příslušnosti a 1 808 s politickou příslušností ANO 2011. Do městských částí a obvodů kandidovalo 1 196 kandidátů bez politické příslušnosti a 640 s politickou příslušností ANO 2011 (volby.cz, 2018).

2.5.2 Volební nestabilita

Graf č. 2 – Volební zisky hnutí ANO za období 2012–2018

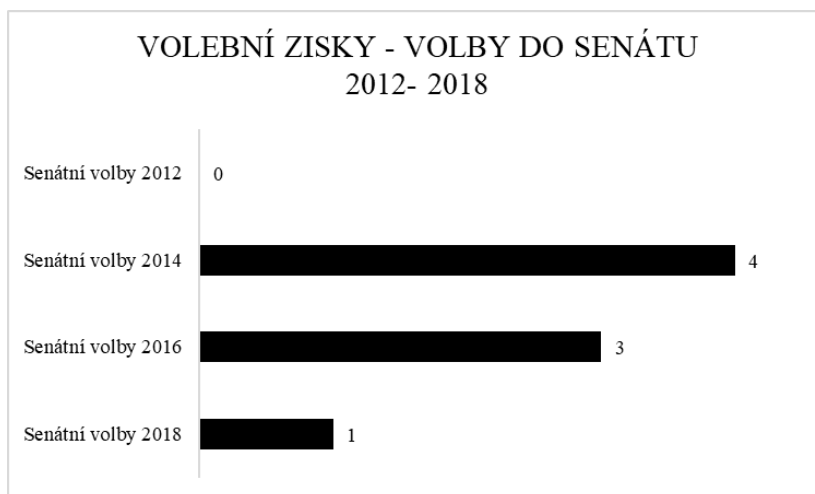

Zdroj: Autorka na základě dat autorka na základě dat z podkapitoly 2.5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“.

Na grafu č. 2 vidíme v procentech všechny volební zisky hnutí ANO od roku 2013 až do roku 2018¹¹. Abychom mohli říci, že se strana dokázala úspěšně zakotvit ve společnosti, její volební by měly být vyrovnané či vzrůstající. Na základě grafu vidíme, že tuto podmínku ANO splňuje. Navíc, když se podíváme na ty volby, které se konaly víckrát, vidíme, že zisky jsou opravdu vyrovnané nebo vyšší. Co se týče volební nestability hnutí ANO, tak ta ukazuje, že míra institucionalizace v průběhu času stoupá. Výjimku však tvoří volby do Senátu, ve kterých hnutí ANO zaznamenává spíše opačný trend.

¹¹V grafu nejsou zahrnuty senátní volby, protože jejich výsledky jsme zaznamenávali podle počtu získaných křesel, nikoli v procentech. Pro senátní volby je vytvořen zvláštní graf – Graf č. 3.

Graf č. 3 – Volební zisky hnutí ANO v senátních volbách za období 2012-2018

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“.

Na grafu č. 3 vidíme to, co jsme zmiňovali výše, že u senátních voleb je trend spíše opačný. V roce 2012 ANO nezískalo žádné křeslo, nicméně víme, že to byly vůbec první volby, kterých se účastnilo a do 27 jednomandátových obvodů nabídlo hnutí pouze 7 kandidátů. Obrat přišel v roce 2014, kdy se hnutí podařilo získat 4 křesla. O tomto období bychom mohli říct, že se míra institucionalizace zvýšila. Avšak v roce 2016 ANO dokázalo získat pouze 3 křesla, o jedno méně než v předchozích senátních volbách. Tento klesající trend pokračoval i v zatím posledních řádných senátních volbách v roce 2018, kdy ANO získalo pouze jedno jediné křeslo, což znovu přispělo ke snížení míry institucionalizace. Senátní volby tvoří výjimku, protože v ostatních druzích voleb je trend v čase stoupající, což si hned ještě podrobněji ukážeme na příkladu voleb do Poslanecké sněmovny a voleb do zastupitelstev.

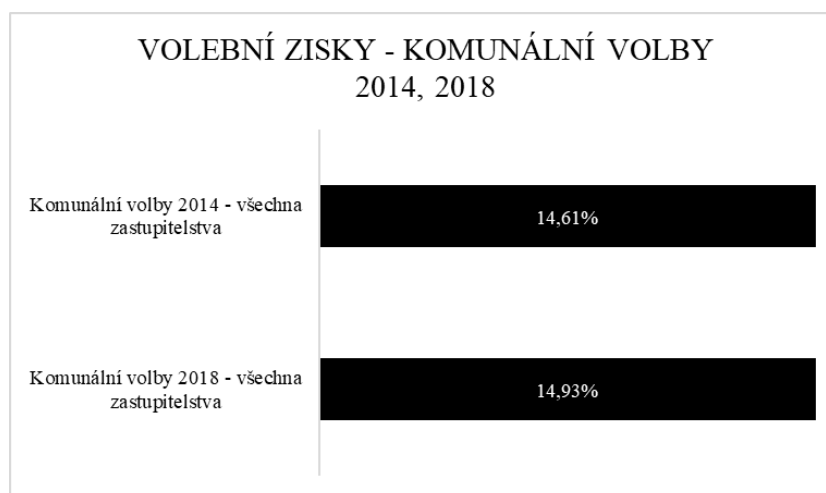
Graf č. 4 – Volební zisky hnutí ANO ve volbách do Poslanecké sněmovny za období 2013, 2017

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“.

Voleb do Poslanecké sněmovny se ANO účastnilo už dvakrát, proto se nám nabízí k porovnání. Na grafu č. 4 vidíme, že v tomto případě volební zisky v průběhu času jasně stouply. Hnutí ANO dokázalo své zisky v roce 2017 zvýšit o téměř 11 % oproti roku 2013. Volební nestabilita ve volbách do Poslanecké sněmovny ukazuje, že hnutí ANO dokázalo navýšit své zisky, tím pádem i zvýšit míru své institucionalizace.

Graf č. 5 – Volební zisky hnutí ANO Komunálních volbách za období 2014, 2018

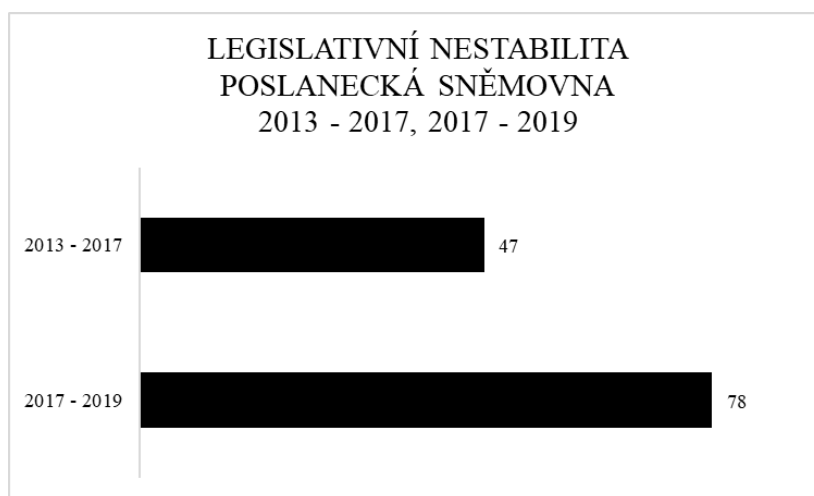
Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“.

Mírné zvyšování míry institucionalizace můžeme vidět i v případě volební nestability v komunálních volbách. Jak ukazuje graf č. 5, tak nárůst zisků hnutí ANO byl sice jenom nepatrný, ale byl. Navíc zde hnutí ANO dokázalo naplnit druhý předpoklad volební nestability – vyrovnanost. V případě komunálních voleb mělo ANO velmi vyrovnané výsledky a díky tomu můžeme i v tomto případě tvrdit, že se míra jeho institucionalizace zvýšila.

2.5.3 Legislativní nestabilita

Nyní se zaměříme na legislativní nestabilitu. V rámci té budeme sledovat, jak se vyvíjel počet mandátů hnutí ANO v Poslanecké sněmovně. Parlament České republiky má dvě legislativní tělesa – Poslaneckou sněmovnu a Senát. Nicméně my se zaměříme pouze na Poslaneckou sněmovnu, a to z toho důvodu, že má v rámci legislativního procesu silnější postavení. Všechny zákony se jako první předkládají Poslanecké sněmovně (Ústava ČR, Hlava druhá, článek 41, odstavec 1). Po projednání Poslaneckou sněmovnou následně míří do Senátu. Pokud Senát neschválí zákon ve znění, ve kterém ho schválila Poslanecká sněmovna, může ho Poslanecká sněmovna přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců (Ústava ČR, Hlava druhá, článek 46-47). Poslanecká sněmovna má navíc ještě výhradní právo, co se týče státního rozpočtu. Ten vláda předkládá pouze Poslanecké sněmovně a pouze ta o něm hlasuje (Ústava ČR, Hlava druhá, článek 42). Na základě těchto skutečností proto usuzujeme, že Poslanecká sněmovna má v rámci Parlamentu ČR významnější postavení.

Graf č. 6 – Legislativní nestabilita v rámci Poslanecké sněmovny za období 2013-2017, 2017-2019

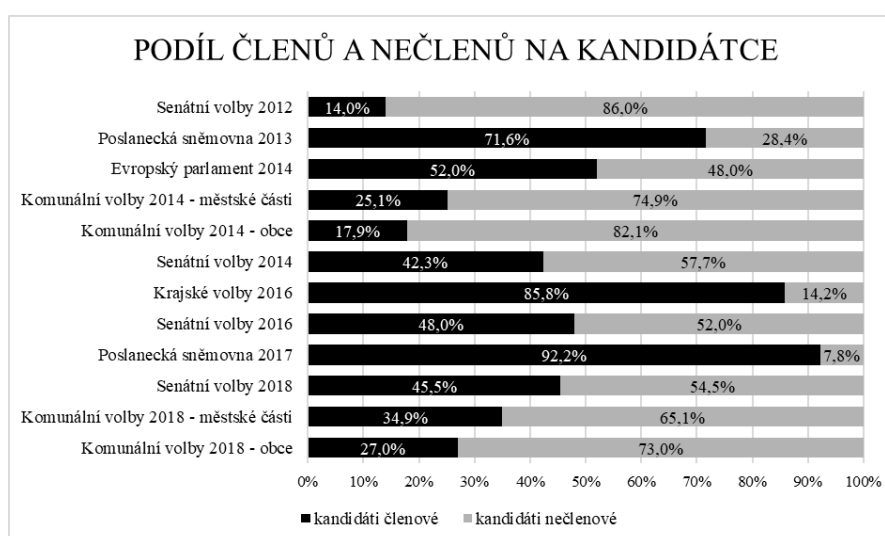
Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“.

Na grafu č. 6 vidíme, že ve volebním období 2013-2017 mělo hnutí ANO v Poslanecké sněmovně 47 mandátů. V následujícím volebním období, které začalo po volbách v roce 2017 a stále trvá, dokázalo hnutí počet mandátů navýšit o 31 křesel. Předpoklad vyrovnanosti tu příliš naplněn nebyl, nicméně předpoklad růstu ano. Počet mandátů se zvýšil, což znamená, že se zvýšila i míra institucionalizace. V rámci legislativní nestability došlo v průběhu času ke zvýšení míry institucionalizace.

2.5.4 Schopnost nominovat vlastní kandidáty

Poslední, na co se v rámci kapitoly „Zakotvení ve společnosti“ podíváme je schopnost nominovat vlastní kandidáty. Budeme vycházet z předpokladu, že abychom mohli říci, že je strana zakotvená v rámci společnosti, tak by měla mít dostatek ne jenom voličů, ale i vlastních lidí, které může následně posílat do volebních bojů. Nejprve se podíváme na podíl členů a nečlenů ve všech dosud konaných volbách, kterých se ANO účastnilo a následně se podíváme podrobněji na vývoj v rámci voleb, které se konaly víckrát, stejně jako jsme se na ně podrobněji zaměřili v podkapitole 5.2 „Volební nestabilita“.

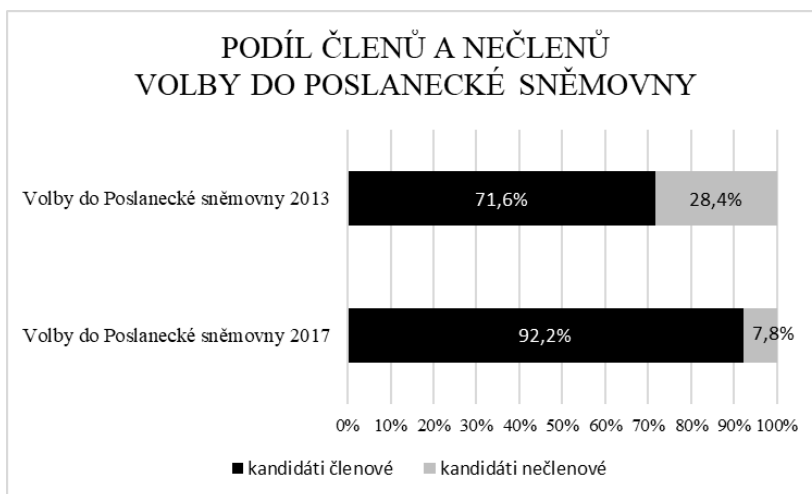
Graf č. 7 – Podíl členů a nečlenů hnutí ANO ve volbách za období 2012-2018

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“. Použili jsme data z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012-2018“, které jsme následně pomocí Excelu přepočítali na procenta, abychom mohli lépe ukázat, kolik procent tvořili členové a kolik nečlenové.

Graf č. 7 zobrazuje podíl členů a nečlenů na kandidátkách ve všech volbách, kterých se hnutí ANO zúčastnilo. Můžeme vidět, že z 10 voleb pouze ve čtyřech případech převládá podíl kandidátů se členstvím ANO 2011 nad kandidáty bez politické příslušnosti. Jmenovitě se jedná o volby do Poslanecké sněmovny 2013, volby do Evropského parlamentu 2014, Krajské volby 2016 a volby do Poslanecké sněmovny 2017. Ve všech ostatních případech na kandidátkách hnutí ANO převažují kandidáti bez politické příslušnosti. Nicméně můžeme vidět, že podíl členů se v průběhu času, s výjimkou senátních voleb 2018, zvyšuje a zvyšuje se tak i míra institucionalizace hnutí ANO.

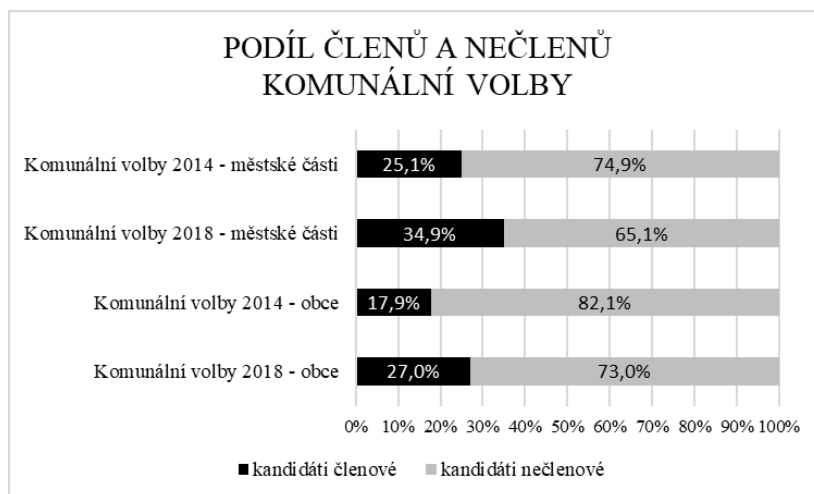
Graf č. 8 – Podíl členů a nečlenů ANO ve volbách do Poslanecké sněmovny za období 2013,2017

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“. Použili jsme data z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012-2018“, které jsme následně pomocí Excelu přepočítali na procenta, abychom mohli lépe ukázat, kolik procent tvořili členové a kolik nečlenové.

Graf č. 8 zobrazuje podíl členů a nečlenů na kandidátkách ve volbách do Poslanecké sněmovny za rok 2013 a 2017. Volby do Poslanecké sněmovny jsou jedny z těch, kde už od začátku vždy převažovali kandidáti členové nad kandidáty nečleny. V roce 2017 zde vidíme výrazný nárůst podílů členů o více než 20% oproti roku 2013. Zatímco v roce 2013 tvořili členové strany podíl 71,6 %, v roce 2017 už to bylo 92,2 %, což se téměř blíží ke 100 %. V tomto případě je trend schopnosti nominovat vlastní kandidáty jasně rostoucí. Můžeme tedy říci, že v případě voleb do Poslanecké sněmovny míra institucionalizace hnutí ANO v otázce schopnosti nominovat kandidáty členy roste.

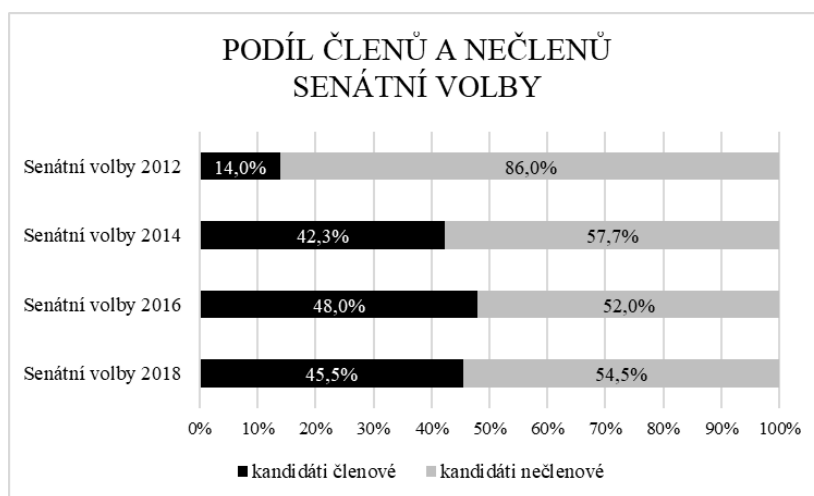
Graf č. 9 – Podíl členů a nečlenů ANO v Komunálních volbách za období 2014, 2018

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“. Použili jsme data z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012-2018“, které jsme následně pomocí Excelu přepočítali na procenta, abychom mohli lépe ukázat, kolik procent tvořili členové a kolik nečlenové.

Stejný trend jako ve volbách do Poslanecké sněmovny můžeme sledovat i ve volbách komunálních. Graf č. 9 ukazuje, že i v tomto případě podíl členů nad podílem nečlenů v průběhu času vzrostl. Jak ve volbách do zastupitelstev obcí, tak do zastupitelstev městských částí, se podíl členů v roce 2018 zvýšil téměř o 10% oproti roku 2014. I zde míra institucionalizace v průběhu času vzrostla.

Graf č. 10 – Podíl členů a nečlenů hnutí ANO v Senátních volbách za období 2012, 2014, 2016, 2018

Zdroj: Autorka na základě dat z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012–2018“. Použili jsme data z podkapitoly 5.1 „Volební výsledky hnutí ANO v letech 2012-2018“, které jsme následně pomocí Excelu přepočítali na procenta, abychom mohli lépe ukázat, kolik procent tvořili členové a kolik nečlenové.

Výjimku opět představují volby do Senátu. Jak naznačuje graf č. 10 od roku 2012 do roku 2016 můžeme sledovat, že se podíl členů kandidátů postupně zvyšoval, v roce 2018 však začal nepatrně klesat. Senátní volby jsou celkově pro hnutí ANO problémovými volbami. Usuzujeme tak i podle jeho volebních zisků ve volbách do Senátu. Jeho maximum byly 4 křesla v roce 2014 (volby.cz, 2014). Sám předseda Andrej Babiš několikrát zmínil, že volby do Senátu hnutí ANO neumí. Naposledy to prohlásil v říjnu 2018 po senátních volbách, ve kterých ANO získalo pouze jedno křeslo. Babiš označil výsledek doslova za „mizerný“. Prý ale nečekal, že by ANO mělo nějaký větší úspěch. Dále předseda hnutí ANO uvedl, že nízká volební účast (web volby.cz uvádí volební účast 16,49%) jenom znovu vyjádřila, jaký mají lidé na Senát názor, tedy že je příliš nezajímá. Rovněž uvedl, že dvoukolový volební systém je nesmyslný a je třeba zavést jednokolový (echo24.cz, 13. 10. 2018). Pro nás je důležité, jak se vyvíjel podíl počtu členů a nečlenů na kandidátkách ve volbách do Senátu. Jak jsme již zmiňovali, v období od roku 2012 do roku 2016 se podíl kandidátů členů zvyšoval, tím pádem se zvyšovala i míra institucionalizace. V roce 2018 se podíl nepatrně snížil o necelá 3 %. Můžeme říci, že míra institucionalizace se kvůli tomu nepatrně snížila.

2.6 Autonomie

V rámci této kapitoly se podíváme na to, jaký má hnutí ANO vztah k vnějšmu okolí. V první řadě se zaměříme na financování hnutí. Podíváme se na to, z jakých zdrojů hnutí získává finanční zdroje na své fungování. Následně se podíváme hlouběji na vztah hnutí ANO vůči holdingu Agrofert, který ještě donedávna vlastnil předseda hnutí Andrej Babiš, než jej na začátku roku 2017 vložil do svěřenských fondů (lidovky.cz, 3. 2. 2017). Podíváme se i na to, jak je hnutí závislé na samotném předsedovi hnutí. V poslední části se ještě podíváme na vztah hnutí s jeho přidruženými organizacemi. Jako přidružené organizace budeme brát ty, které přímo vychází z hnutí a stojí na stejných základech. Hlavní, co budeme zkoumat je opět vztah s těmito organizacemi. Přičemž abychom mohli říci, že míra autonomie strany je vyšší, měla by strana mít nějaké takové organizace a měla by je mít pod kontrolou.

2.6.1 Financování

Tabulka č. 6 – Přehled příjmů hnutí ANO za období 2012-2018

Rok	Celkové příjmy	Příjmy ze státního rozpočtu**	Dary	Členské příspěvky	Agrofert***	Ostatní****
2012	64, 51 mil.	-	63,99 mil.	75 801	28 mil.	29 mil. Andrej Babiš
2013	235, 57 mil.	105, 92 mil.	7, 91 mil.	381 416	-	122 mil. půjčky a úvěry
2014	157, 34 mil.	63, 48 mil.	31, 45 mil.	1, 39 mil.	1, 33 mil.	61 mil. půjčky a úvěry
2015	88, 18 mil.	58, 99 mil.	8, 91 mil.	3, 77 mil.	-	16,5 mil. půjčky a úvěry
2016	253, 66 mil.	68, 73 mil.	44, 77 mil.	3, 15 mil.	-	137 mil. půjčky a úvěry
2017	301, 59 mil.	263, 69 mil.	33, 96 mil.	3, 95 mil.	-	-
2018	194, 53 mil.	133, 87 mil.	42, 62 mil.	4, 62 mil.	-	13, 39 mil. ze státního rozpočtu na podporu činnosti politického institutu

Zdroj: Autorka na základě dat z veřejně dostupných výročních finančních zpráv hnutí ANO, které jsou veřejně k dispozici na jejich webových stránkách www.anobudelip.cz v sekci „O nás“.

*všechny příjmy jsou uváděny v českých korunách

**celkové příjmy ze státního rozpočtu (příspěvek na úhradu volebních nákladů, příspěvek na činnost, příspěvek poslanců – náklady na odborné a administrativní práce)

***významné dary (převyšující částku 1 mil. Korun) od firem patřících do holdingu Agrofert

****ostatní významné příspěvky do rozpočtu strany

Tabulka č. 6 jasně ukazuje, že v prvním roce (2012) byly veškeré příjmy strany tvořeny ze zdrojů získaných od předsedy Andreje Babiše a jeho firem, které jsou sdruženy po koncern Agrofert. Od roku 2013 se zdá, že příjmy začaly být poněkud rozmanitější, když ANO začalo získávat příspěvky ze státního rozpočtu, jež tvořily většinou okolo poloviny celkových příjmů, a druhou část příjmů pak dorovnávaly půjčky a úvěry. Nicméně ve finančních zprávách jsou ještě uvedeny tzv. krátkodobé pohledávky strany, což jsou vlastně půjčky a úvěry, které jsou uvedeny v přehledové tabulce. Zajímavé je, že většina těchto půjček neboli krátkodobých závazků, hnutí získalo bezúročně právě od svého předsedy Andreje Babiše. Ve finanční zprávě z roku 2013 je uvedeno, že k 31. 12. 2013 hnutí dluží předsedovi 29 mil. V dalším roce je na stejném místě uvedeno, že k 31. 12. 2014 dluží hnutí svému předsedovi 65 mil.

Ve finanční zprávě z roku 2015 je uvedeno, že pohledávky vůči předsedovi hnutí jsou stále k 31. 12. 2014 65 mil. a k 31. 12. 2015 dalších 37,5 mil. Ve zprávě z roku 2016 je stále vedena bezúročná půjčka k 31. 12. 2015 ve výši 37,5 mil. Ve zprávě z roku 2017 je uvedeno, že k 31. 12. 2016 je vůči předsedovi hnutí pohledávka ve výši 153 mil. a k 31. 12. 2017 124 mil. V zatím poslední zprávě z roku 2018 je uvedeno, že pohledávky vůči předsedovi hnutí jsou k 31. 12. 2017 stále 124 mil. a k 31. 12. 2018 dalších 24 mil. Ve zprávách z let 2017 a 2018 už půjčky a úvěry od předsedy hnutí v základním přehledu zmíněny nejsou, avšak v části o pohledávkách ano (Výroční finanční zprávy hnutí ANO 2011, 2012-2018).

Finanční zdroje hnutí ANO získává v celém sledovaném období především ze státního rozpočtu (kromě 2012) a další významnou položku tvoří půjčky a úvěry, které plynou především z rukou samotného předsedy a nezanedbatelnou položkou jsou i dary, i když u těch je to vcelku proměnlivé. V roce 2012 hnutí získalo na darech téměř 64 mil., o rok později to bylo už pouze necelých 8 mil. V roce 2014 se částka zase zvýšila na 31 mil a rok následující se opět propadla na necelých 9 mil. Od roku 2016 se příjmy z darů opět zvýšily a, jak můžeme vidět v tabulce č. 6, nedošlo k nějakým výrazným poklesům. Také musíme zmínit, že se v průběhu času zvyšují příjmy z členských příspěvků. Kromě roku 2016, kdy došlo k mírnému poklesu, příjmy z členských příspěvků stoupají. Nicméně členské příspěvky tvoří zanedbatelnou část celkových příjmů.

Hlavní příjmy strany tvoří od roku 2013 příspěvky ze státního rozpočtu a půjčky a úvěry, které hnutí poskytuje sám jeho předseda. Dary byly od roku 2012 do roku 2015 velmi nevyrovnané, avšak od roku 2016 tvoří pravidelný příjem hnutí. Abychom mohli říci, že je autonomie strany vysoká, měly by její příjmy plynout z několika zdrojů a měly by být pravidelné. Jak jsme již naznačily, příjmy nejsou nijak zvlášť diverzifikované. Navíc půjčky od předsedy ukazují spíše na to, že je na něm hnutí finančně závislé, což rozhodně nemůžeme označit za skutečnost, která by vyvolávala domněnku, že je strana vysoce autonomní. Vyvolává to spíše opak, tedy že strana nemá vysokou míru autonomie a je závislá ve velké míře na svém předsedovi. Navíc se podíl příjmů, které straně poskytuje předseda v průběhu času nesnižuje, ale spíše zvyšuje. Na základě toho můžeme soudit, že se snižuje i míra autonomie, čímž dochází ke snižování míry institucionalizace strany.

2.6.2 Vztah hnutí k předsedovi a holdingu Agrofert

Předseda Andrej Babiš, kromě toho, že je jedním z hlavních sponzorů hnutí, také vlastní všechny ochranné značky na loga, které hnutí ANO doposud používalo¹². Stejně tak je vlastníkem ochranných známek Mladé ANO, což je jedna z přidružených organizací, kterou podrobněji rozebereme později ještě v této kapitole, a Institutu pro politiku a společnost, což je rovněž jedna z přidružených organizací, kterou v této části také podrobně rozebereme (oz.kurzy.cz, Ing. Andrej Babiš, 2019).

Předtím než se budeme věnovat přidruženým organizacím hnutí ANO, se ještě podíváme na jisté znaky, které mohou vypovídat o tom, že je hnutí ANO nějakým způsobem spojeno s holdingem Agrofert. První podobnost se týká tzv. Etického kodexu koncernu Agrofert a tzv. Morálního kodexu hnutí ANO. Oba dokumenty upravují normy etického chování členů. V případě Agrofertu chování členů koncernu (agrofert.cz, o nás, etický kodex koncernu Agrofert, 2019), v případě ANO členů hnutí (anobudelip.cz, o nás, stáhněte si, 2019). Další skutečnost, která naznačuje jisté propojení s Agrofertem je, že hnutí ANO vede podvojný účetnictví právě pod holdingem Agrofert a pod všemi výročními finančními zprávami hnutí ANO stojí podpis Ing. Petry Procházkové (Výroční finanční zpráva hnutí ANO 2011, 2012-2018), což je finanční ředitelka Agrofertu a členka představenstva. Asi by nebylo zcela objektivní tvrdit, že ANO je stejně jako Agrofert a že je na něm zcela závislé, nicméně na základě výše popsanych skutečností, můžeme říci, že nějaká závislost mezi holdingem a hnutím existuje, což rozhodně nepřispívá k posilování míry autonomie, a stejně tak ani k posilování míry institucionalizace.

2.6.3 Institut pro politiku a společnost

Institut pro politiku a společnost je think-tank, který výhradně spolupracuje s hnutím ANO 2011. Je to spolek, dle obchodního rejstříku vzniklý 22. prosince 2014, přejmenováním občanského sdružení ANO 2011, o. s. (or.justice.cz, 2019). Jak bylo zmíněno výše, ochrannou známku institutu vlastní Andrej Babiš, předseda hnutí ANO.

¹²Andrej Babiš není jediným vrcholným politikem, který vlastní ochranné známky na loga strany. Stejně tak je vlastní ještě Tomio Okamura, jenž je vlastníkem ochranných známek hnutí SPD, ale i hnutí Úsvit přímé demokracie. V českém prostředí to není zvykem. Další parlamentní strany jako například ODS, ČSSD nebo TOP09 vlastní ochranné známky na svá loga v rámci strany, vlastníkem loga jsou přímo strany (oz.kurzy.cz, ochranné známky, 2019)

Na svých internetových stránkách institut uvádí, že jeho posláním je „zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí, ...“ (politikaspolecnost.cz, 2019). Mezi hlavní aktivity institutu patří pořádání mezinárodních konferencí, veřejných debat apod. V čele stojí správní rada, ve které je členkou i například bývala primátorka hlavního města Prahy a členka hnutí ANO Adriana Krnáčová (politikaspolecnost.cz, 2019).

Co se týče financování institutu, hlavními sponzory jsou společnosti DEZA, a.s., Synthesia, a.s., Lovochemie, a.s. a Erste Corporate banking, a.s. (politikaspolecnost.cz, 2019). První tři společnosti spadají do holdingu Agrofert, a. s. (or.justice.cz, 2019), jehož majitelem byl ještě donedávna předseda hnutí ANO Andrej Babiš, než jej vložil kvůli zákonu o střetu zájmu do svěřeneckého fondu (lidovky.cz, 3. 2. 2017). Jak bylo uvedeno v kapitole 2.6.1. „Financování“ v tabulce č. 6, výrazně na činnost přispívá i hnutí ANO, které pobírá na činnost Institutu příspěvek ze státního rozpočtu.

2.6.4 Mladé ANO

Druhou organizací, která je spojena s hnutím ANO je organizace Mladé ANO. Vznikla 29. května 2015. Sába sebe označuje za samostatnou a nezávislou organizaci, která však úzce spolupracuje s hnutím ANO 2011 (mladeano.cz, 2019). Dle obchodního rejstříku je hlavním účelem organizace zvyšování politické gramotnosti v České republice. Dalším účelem je pak blízká spolupráce právě s politickým hnutím ANO 2011, na jehož program organizace navazuje (or.justice.cz, 2019)

Mladé ANO sdružuje lidi ve věku od 15 do 30 let, kteří se chtějí aktivně podílet na politickém životě a jsou jim blízké myšlenky hnutí ANO 2011. Pořádají konference, odborné semináře a debaty s politiky. Dále spolupracují s dalšími mládežnickými a jinými subjekty ve světě, zejména v prostředí Evropské unie. Přímou se zapojují do volebních kampaní a pořádají kulturní, sportovní a osvětové akce. Nejvyšším orgánem organizace je celostátní sněm, stejně jako u hnutí ANO (mladeano.cz, 2019).

Na základě popsaných skutečností můžeme obě zmíněné organizace označit jako přidružené k hnutí ANO 2011. První podmínka je tedy splněna, hnutí ANO má přidružené organizace. Co se týče toho, zda je ovládá, můžeme říci, že do jisté míry určitě ano. Například z toho důvodu, že předseda hnutí Andrej Babiš vlastní ochranné známky na značky obou institucí. V případě Institutu pro politiku a společnost je zde ještě navíc propojení přes financování, protože jeho hlavními sponzory jsou společnosti spadající do holdingu Agrofert. Možná tedy můžeme spíše říci, že obě organizace jsou pod kontrolou šéfa hnutí ANO Andreje Babiše než pod kontrolou hnutí jako takového. Nicméně jsou to přidružené organizace, které pomáhají hnutí ANO v šíření jeho vizí a politického programu, což znamená, že v tomto ohledu zajišťují hnutí ANO vyšší míru autonomie a tím pádem i vyšší míru institucionalizace.

Závěr

V rámci této práce bylo naším hlavním cílem analyzovat, jak se v průběhu času dokázalo hnutí ANO 2011 institucionalizovat. Sledovali jsme především vývoj a proměnu procesu institucionalizace, a to od vzniku hnutí v roce 2012, až do současnosti.

V rámci teoretické části jsme si nejprve podrobně představily koncepty hlavních autorů politické institucionalizace – Samuela P. Huntingtona, Kennetha Jandy, Angela Panebianca a Vickyho Randalla a Larse Svåsanda. Na to jsme navázali kapitolou, díky které jsme zjistili, že jednotlivé koncepty se dost často prolínají či doplňují. Rovněž jsme upozornili na limity jednotlivých konceptů. Mezi největší nedostatky jednotlivých konceptů patří málo rozpracovaná konceptualizace. Autoři sice představují různé proměnné, kterými se dá měřit míra institucionalizace, ale nepředstavují ve svých konceptech žádné stupnice, podle kterých by se následně dalo říci, zda je strana institucionalizovaná či nikoli, nebo do jaké míry. Z těchto důvodů jsme se v naší práci soustředili především na vývoj míry institucionalizace v jednotlivých oblastech v průběhu času. Na základě výše zmíněných skutečností jsme následně vytvořili nový koncept, ke kterému jsme připojili i kapitolu věnovanou operacionalizaci konceptu, aby bylo jasné, na co se budeme zaměřovat v rámci analytické části.

V samotné analýze jsme se nejprve zaměřili na průběh vzniku hnutí. Na základě naší analýzy jsme došli k závěru, že hnutí vzniklo způsobem tzv. teritoriální penetrace, což by mělo značit, že míra jeho institucionalizace bude vyšší. Nejprve vznikla centrální organizace, která se dále šířila směrem k periferii. Po vzniku centrální organizace vznikaly organizace oblastní následovány krajskými organizacemi a jako poslední vznikaly organizace místní. Rozšíření probíhalo pod plnou kontrolou centra, což opět naznačuje vyšší míru institucionalizace. Počet krajských a oblastních organizací se v průběhu času zvyšoval, což znamená, že míra institucionalizace v tomto ohledu stoupala. Postupný vývoj místních organizací však naznačoval spíše opačný trend, a proto se v tomto případě přikláníme k tvrzení, že míra institucionalizace v této oblasti v průběhu času kolísala a v současnosti spíše klesá.

Plynule jsme navázali analýzou podoby stranických struktur, jejichž vývojem se zabývala předešlá podkapitola o vzniku strany. Po analýze jednotlivých struktur jsme došli k závěru, že hnutí ANO disponuje rozvinutou čtyřstupňovou stranickou strukturou, což je typické i pro ostatní strany působící na území České republiky. V tomto ohledu proto můžeme říci, že je ANO plně institucionalizované. K tomuto tvrzení nám ještě dopomohla analýza homogenity jednotlivých struktur. Struktury hnutí ANO jsou organizovány na celém území stejně, což potvrzuje naše tvrzení, že v tomto ohledu je ANO plně institucionalizované.

V rámci další podkapitoly jsme se přesunuli k analýze stranického vedení, konkrétně k tomu, jak je vedení voleno a jaký podíl členů z celkového počtu členů se na volbě podílí. Po analýze způsobu volby jsme se zaměřili na všechny dosud proběhlé volby předsedy hnutí, přičemž jsme sledovali, kolik členů se v průběhu jednotlivých let jeho volby účastnilo. Došli jsme k závěru, že od první volby v roce 2012 se podíl počtu členů, kteří se smí podílet na volbě předsedy vůči celkovému počtu členů snižoval. Výrazný pokles byl mezi lety 2012 a 2013, dále pak mezi lety 2013 a 2015. Od roku 2015 se podíl členů nějak výrazně nezměnil a ani při poslední volbě v roce 2019 nedošlo ke zvýšení. Na základě toho jsme došli k závěru, že v tomto ohledu se v průběhu let snižovala míra legitimacy vedení, čímž docházelo i ke snižování míry institucionalizace v této oblasti a tento trend pokračuje i v současnosti.

Soudržnost uvnitř hnutí byla další proměnná, kterou jsme v rámci naší analýzy sledovali. Nejprve jsme se zaměřili na rozvoj centrální organizace a na její roli v ovládní mimo centrálních stranických organizací. Podrobně jsme si popsali fungování centrální organizace, přičemž jsme se snažili zaznamenat i změny, ke kterým došlo v průběhu času. Právě na základě těchto změn jsme zjistili, že centrální organizace se v průběhu času rozvíjela – zvyšovala počet svých orgánů a rovněž upevňovala své pravomoci, takže její kontrola nad ostatními organizacemi se v průběhu času posilovala. Míra institucionalizace se tím pádem v průběhu času zvyšovala.

V rámci soudržnosti jsme se poté zaměřili na konsenzus uvnitř strany, který jsme zkoumali za pomoci hlasování poslanců hnutí ANO v Poslanecké sněmovně. Na základě dat o jednotlivých hlasováních jsme došli k závěru, že konsenzus uvnitř strany je velmi vysoký, protože poslanci ANO hlasovali ve většině případů zcela jednotně, navíc nikdo nehlasoval jinak, pokud jsme našli někoho, kdo hlasoval jinak než zbytek hnutí, bylo to o tom, že se zdržel hlasování, nikoli že by hlasoval proti. Upozornili jsme rovněž na jeden případ, kdy by mohlo dojít k tomu, že by hnutí hlasovalo nejednotně, nicméně k samotnému hlasování ještě nedošlo, a proto jsme se rozhodli tento případ nebrat v potaz v případě určování míry institucionalizace. V otázce konsenzu uvnitř strany jsme viděli, že jeho míra je jednoznačně velmi vysoká po celou sledovanou dobu, v tomto ohledu proto tvrdíme, že to přispívá ke zvyšování míry institucionalizace.

Další kapitola se soustředila na to, jak se hnutí ANO dokázalo zakotvit ve společnosti v průběhu času. K tomu nám posloužily tři proměnné volební nestabilita, legislativní nestabilita a schopnost nominovat vlastní kandidáty. První proměnná – volební nestabilita ukázala, že hnutí ANO dokázalo, s výjimkou senátních voleb, navyšovat volební zisky, čímž se zvyšovala i míra jeho institucionalizace. Jak bylo řečeno výjimku představovaly volby do Senátu, kde od roku 2012 do roku 2014 docházelo k navyšování zisků, avšak od roku 2016 se zisky hnutí snižovaly, a proto si dovolueme tvrdit, že to oslabovalo míru institucionalizace. Druhá proměnná – legislativní nestabilita sledovala zastoupení hnutí v rámci Poslanecké sněmovny. Zde jsme došli k jednoznačnému závěru, že se míra institucionalizace zvyšovala, protože hnutí ANO zaznamenalo od roku 2017 nárůst křesel ve sněmovně. Poslední proměnnou pak byla schopnost nominovat vlastní kandidáty – kandidáty členy. Stejně jako v případě volební nestability se počet kandidátů členu v průběhu let zvyšoval s výjimkou voleb do Senátu, kde byl v roce 2018 zaznamenán klesající trend. Můžeme tedy říci, že míra institucionalizace se od roku 2012 až do roku 2016 postupně zvyšovala, v roce 2018 se však o něco snížilo, když došlo k poklesu kandidátů členů na kandidátce voleb do Senátu.

V poslední kapitole jsme se zaměřili na autonomii hnutí. Zkoumali jsme ji pomocí financování hnutí, vztahu s předsedou Andrejem Babišem a holdingem Agrofert a rovněž jsme se podívalo, zda má hnutí přidružené organizace a jaký má vůči nim vztah. Co se týče financování, tak jsme po podrobné analýze výročních finančních zpráv hnutí ANO došli k tomu, že většinu příjmu získává hnutí od státu a také od svého předsedy Andreje Babiše, což nemůžeme považovat za nějak zvlášť diverzifikované příjmy, proto jsme usoudili, že v tomto ohledu není hnutí plně autonomní, navíc se příjmy hnutí ze strany předsedy spíše zvyšovaly, než snižovaly, což naznačuje i snižování míry autonomie a institucionalizace. Vztah s předsedou jsme následně rozebrali podrobně a kromě toho, že předseda hnutí je i jedním z hlavních sponzorů, vlastní třeba i všechny ochranné známky na loga, které hnutí používá nebo používalo. Jisté propojené hnutí s holdingem Agrofert jsme spatřovali především v tom, že u něj hnutí nechává vést účetnictví a všechny finanční zprávy hnutí jsou podepsány finanční ředitelkou holdingu Agrofert. Na základě těchto faktů jsme došli k závěru, že hnutí je závislé jak na svém předsedovi, tak na holdingu Agrofert, což podle našeho názoru výrazně snižuje míru jeho autonomie a tím i míru institucionalizace. V závěru jsme se ještě podívali na přidružené organizace hnutí – Institut pro politiku a společnost a Mladé ANO. V obou případech jsme zjistili, že opravdu výhradně spolupracují s hnutím ANO. Zda je však hnutí dokáže plně ovládat je otázkou. V případě Institutu pro politiku a společnost jsme po analýze došli k tomu, že spíše, než hnutím je ovládán samotným předsedou hnutí, protože i na jejich loga vlastní ochranné známky, a navíc tři z jejich čtyř hlavních sponzorů patří do holdingu Agrofert. V případě organizace Mladé ANO jsme zjistili, že i jejich loga má pod svou ochrannou známkou registrované Andrej Babiš. Bohužel se nám nepodařilo nikde dohledat, jak je organizace financována a nemůžeme tak jednoznačně říci, zda je opravdu plně závislá na hnutí či jeho předsedovi.

Na základě dílčích závěrů z analytické části jsme došli k názoru, že proměna a vývoj míry institucionalizace hnutí ANO je vcelku proměnlivá a nelze tak jednoznačně říci, zda ANO jako celek je plně institucionalizovanou stranou či nikoli. V průběhu času však můžeme sledovat, že co se týče způsobu vzniku strany, rozvoje stranických struktur, soudržnosti strany a zakotvení ve společnosti, míra institucionalizace se v průběhu času zvyšovala, i když občas došlo k mírným výkyvům, které institucionalizaci oslabily.

Opačný trend jsme naopak zaznamenali v rámci analýzy způsobu volby stranického vedení a v oblasti autonomie. V těchto případech nedocházelo k posilování míry institucionalizace, ale spíše k ještě většímu poklesu. Můžeme předpokládat, že pokud by se ANO dokázalo odprostit od svého předsedy, výrazně by to zvýšilo míru jeho autonomie a posílilo tak míru institucionalizace.

Hnutí ANO nepůsobí na politické scéně příliš dlouhou dobu, a proto je možné, že se mu v průběhu dalších let podaří posílit míru institucionalizace, což by mohlo výrazně ovlivnit další formování českého stranického systému. Jedna z největších výzev by pro ANO mohla být, jak bylo naznačeno výše, výměna předsedy. Vzhledem k tomu, co jsme v práci zjistili, by určitě bylo zajímavé sledovat, co se stane, pokud z hnutí Andrej Babiš odejde, zda se dokáže udržet či nikoli. Určitě by bylo dobré se hnutím ještě někdy v budoucnu zabývat, právě i třeba se zaměřením na jeho organizační vývoj pomocí teorie institucionalizace, protože je to silný hráč, se kterým bychom měli v našem politickém prostředí počítat.

V této práci jsme byli dost limitovaní především stářím hnutí, protože jsme kvůli tomu nemohli například porovnat více volebních výsledků. Pokud se ANO i nadále udrží, jeho vývoji by určitě měla být věnována další pozornost. Přínosná by mohla být i komparace s jinými stranami v rámci stranického systému. Pozornost by si ale zasloužila i samotná teorie institucionalizace. Ta by potřebovala především lepší konceptualizaci. Rovněž by bylo zajímavé zkoumat teorii institucionalizace ve vztahu k demokracii. Když se totiž podíváme na kritérium soudržnosti, konkrétně na rozvoj centrální organizace, tak tam je jedním z předpokladů, že čím více dokáže centrální vedení ovládat mimo centrální organizace, tím vyšší je míra institucionalizace. Toto kritérium však může vyvolávat domnění, že čím více bude strana autoritářská, tím více bude taky institucionalizovaná. Značí však nižší míra demokracie vyšší míru institucionalizace? Tento vzájemný vztah by bylo jistě velmi zajímavé hlouběji zkoumat. Možná bychom na jeho základě pak došli k tomu, že by se míra institucionalizace měla měřit na základě jiných parametrů.

Seznam pramenů a literatury

80 nejbohatších Čechů 2018 – Forbes. <https://www.miliardari.forbes.cz>

Agrofert. <https://www.agrofert.cz>

Aktuálně.cz. 2013. „ANO 2011 - politické hnutí“. 28. 11. 2013. Dostupné na: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/politicke-strany/ano-2011-politicke-hnuti/r~i:wiki:4007/> (11. 4. 2019).

Aktuálně.cz. 2019. „Živě: Sjezd ČSSD skončil. Zvedli jsme se z kolenou, poděkoval Hamáček spolustraníkům.“ 2. 3. 2019. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/zacina-sjezd-cssd-hamacek-nema-vyzyvatele-k-delegatum-promlu/r~1fba50d43bf811e9a305ac1f6b220ee8/> (12. 4. 2019).

ANO 2011, Frýdek-Místek. 2013. „ANO má své vedení už i ve Frýdku-Místku.“ *anobudelip.cz*, 14. 1. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-ma-sve-vedeni-uz-i-ve-frydku-mistku-11173.shtml> (12. 4. 2019)

ANO 2011, Nymburk. 2012. „ANO 2011 v Nymburku si zvolilo vedení.“ *anobudelip.cz*, 1. 11. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-2011-v-nymburku-si-zvolilo-vedeni-11275.shtml> (11. 4. 2019).

ANO 2011, oblastní organizace Liberec. 2012. „ANO v Liberci má předsedu.“ *anobudelip.cz*, 6. 12. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-v-liberci-ma-predsedu-11226.shtml> (11. 4. 2019).

ANO 2011, Prostějov. 2012. „ANO v Prostějově má svého předsedu.“ *anobudelip.cz*, 12. 11. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-v-prostejove-ma-sveho-predsedu-11271.shtml> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2012. *Usnesení z ustavujícího celostátního sněmu politického hnutí ANO 2011 konaného dne 1. 8. 2012 v sídle hnutí*. ANO 2011. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/usneseni/ano-usneseni-celostatniho-ustavujiciho-snemu-20121113.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2013. „Královéhradecko si zvolilo vedení.“ *anobudelip.cz*, 22. 1. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/kralovehradecko-si-zvolilo-vedeni-11168.shtml> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2013. *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 2. března 2013.* ANO 2011. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/vnitri-predpisy/ano-stanovy-2013.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2013. *Usnesení z Celostátního sněmu politického hnutí ANO 2011 konaného dne 2. března 2013 v sídle hnutí.* ANO 2011. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/usneseni/ano-usneseni-celostatniho-snemu-20130302.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2013. *Výroční finanční zpráva politického hnutí podle §18 odst. 1 a 3 zákona č. 424/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za rok 2012. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyrocní-financni-zprava-2011.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2014. *Výroční finanční zpráva politického hnutí podle §18 odst. 1 a 3 zákona č. 424/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za rok 2013. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/financni-zprava-vc-auditovane-zaverky.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2015. *III. Celostátní Sněm hnutí ANO 2011.* ANO 2011. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-iii-sjezd.pdf> (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2015. *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 1. března 2015.* ANO 2011. Dostupné na: https://www.anobudelip.cz/file/edee/2015/03/stanovy-ano_cistopis-3.3.2015-2.pdf (11. 4. 2019)

ANO 2011. 2015. *Výroční finanční zpráva politického hnutí podle §18 odst. 1 a 3 zákona č. 424/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za rok 2014. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/financni-zprava-ano-2014-komplet.pdf> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2016. *Výroční finanční zpráva politického hnutí podle §18 odst. 1 a 3 zákona č. 424/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za rok 2015. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2016/07/vfz-2015-na-web.pdf> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2017. *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 26. února 2017. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/stanovy-schvalene-iv.-celostatnim-snemem.pdf> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2017. *Výroční finanční zpráva politického hnutí podle §18 odst. 1 a 3 zákona č. 424/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, za rok 2016. ANO 2011.* Dostupné na: https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/vfz_2016_na_web.pdf (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2018. *Výroční finanční zpráva politického strany/hnutí za rok 2017. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyrocnifinancni-zprava-2017.pdf> (11. 4. 2019).

ANO 2011. 2019. *Výroční finanční zpráva politické strany/hnutí za rok 2018. ANO 2011.* Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyrocnizprava-2018.pdf> (11. 4. 2019).

ANO Karlovarský kraj. 2013. „Místní organizace vznikla na mateřské.“ *anobudelip.cz*, 17. 6. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/mistni-organizace-vznikla-na-materske-11091.shtml> (11. 4. 2019).

ANO Karlovarský kraj. 2013. „V Nejdku vznikla první místní organizace v Karlovarském kraji.“ *anobuelip.cz*, 10. 6. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/v-nejdku-vznikla-prvni-mistni-organizace-v-karlovarskem-kraji-11101.shtml> (11. 4. 2019).

ANO, bude líp. <https://www.anobudelip.cz>

anobudelip.cz. 2012. „ANO v Jablonci má svého předsedu.“ 26. 10. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-v-jablonci-ma-sveho-predsedu-11277.shtml> (11. 4. 2019).

anobudelip.cz. 2013. „Budějovické ANO 2011 si zvolilo své vedení.“ 3. 1. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/budejovicke-ano-2011-si-zvolilo-sve-vedeni-11181.shtml> (11. 4. 2019).

anobudelip.cz. 2013. „Plzeňské ANO 2011 se bude zajímat o místní kauzy“. 4. 1. 2015. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/plzenske-ano-2011-se-bude-zajimat-o-mistni-kauzy-11180.shtml> (11. 4. 2019).

anobudelip.cz. 2013. „Vladan Resner je oblastním předsedou na Novojičínsku.“ 1. 2. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/vladan-resner-je-oblastnim-predsedou-na-novojicinsku-11162.shtml> (11. 4. 2019).

anobudelip.cz. 2013. „Založení oblastní organizace na Vyškovsku.“ 4. 2. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/zalozeni-oblastni-organizace-na-vyskovsku-11160.shtml> (11. 4. 2019).

Bartoniček, Radek a Biben, Martin. 2019. „Poslanci prosadili přísnější novelu insolvenčního zákona. Na osobní bankrot dosáhne více lidí, nejchudší se ale dluhů jen tak nezbaví.“ *domaci.ihned.cz*, 22. 1. 2019. Dostupné na: <https://domaci.ihned.cz/c1-66444480-poslanci-schvalili-prisnejsi-novelu-insolvenčního-zakona-dlužníci-budou-muset-byt-pet-let-pod-dohledem-spravce-o-oddlužení-ale-rozhodne-az-soud> (12. 4. 2019).

Bartoniček, Radek. 2019. „Velká šance na oddlužení: Poslanci schválili změnu insolvenční, přehlasovali Senát.“ *Aktuálně.cz*, 22. 1. 2019. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/bankroty-pro-nejchudsi-nebudou-snemovna-odmitla-senatni-verz/r~59c097221e6911e99d3cac1f6b220ee8/> (12. 4. 2019).

Brabec, Richard, předsednictvo ANO 2011. 2012. „ANO má nové organizace i členy.“ *anobudelip.cz*, 18. 10. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-ma-nove-organizace-i-cleny-11279.shtml> (11. 4. 2019).

Černý, Jaroslav, oblastní koordinátor Brno. 2013. „Brno-venkov má svého předsedu.“ *anobudelip.cz*, 4. 1. 2013. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/brno-venkov-ma-sveho-predsedu-11179.shtml> (11. 4. 2019).

Česká strana sociálně demokratická. <https://www.cssd.cz>

ČSSD. 2018. Stanovy České strany sociálně demokratické. ČSSD. Dostupné na: <https://www.cssd.cz/data/files/stanovy-cssd-2018.pdf> (11. 4. 2019).

ČT24. 2016. „Všichni zastupitelé Karlových Varů za ANO opouští hnutí.“ *ct24.ceskatelevize.cz*, 16. 3. 2016. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/1727269-vsichni-zastupitele-karlovych-varu-za-ano-opousti-hnuti> (11. 4. 2019).

ČTK. 2013. „Babiše znovu zvolili předsedou hnutí ANO 2011.“ *Aktuálně.cz*, 2. 3. 2013. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/babise-znovu-zvolili-predsedom-hnuti-ano-2011/r~i:article:772897/> (11. 4. 2019).

ČTK. 2014. „KSČM neprosadila referendum o zrušení církevních restitucí.“ *denik.cz*, 18. 3. 2014. Dostupné na: https://www.denik.cz/z_domova/poslanci-ano-odmitnou-navrh-na-referendum-k-cirkevnim-restitucim-20140318.html (12. 4. 2019).

ČTK. 2016. „Poškození dobrého jména a spory. Hnutí ANO zrušilo místní organizace v Liberci a Frýdlantu.“ *irozhlas.cz*, 20. 12. 2016. Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/poskozovani-dobreho-jmena-a-spory-hnuti-ano-zrusilo-mistni-organizace-v-liberci-a-frydlantu_201612202204_kgolasovska (12. 4. 2019).

ČTK. 2017. „Liberec má novou organizaci ANO, ve Frýdlantu ji zatím neobnovili.“ *genusplus.cz*, 28. 2. 2017. Dostupné na: <https://www.genusplus.cz/liberec/liberec-ma-novou-organizaci-ano-ve-frydlantu-ji-zatim-neobnovili> (12. 4. 2019).

ČTK. 2017. „Sněm hnutí ANO bez překvapení. Místopředsedy nově budou Stropnický a Brabec.“ *lidovky.cz*, 26. 2. 2017. Dostupné na: https://www.lidovky.cz/domov/snem-hnuti-ano-pokracuje-rozhodne-o-slozeni-predsednictva.A170226_073847_In_domov_ele (12. 4. 2019).

ČTK. 2018. „Počet členů ČSSD klesl po deseti letech pod 20 tisíc.“ *tyden.cz*, 16. 2. 2018. Dostupné na: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/pocet-clenu-cssd-klesl-po-deseti-letech-pod-20-tisic_467789.html (12. 4. 2019).

ČTK. 2018. „Vedení ANO zrušilo svou organizaci v Praze 4.“ *tyden.cz*, 3. 12. 2018. Dostupné na: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/vedeni-ano-zrusilo-svou-organizaci-v-praze-4_505401.html (12. 4. 2019).

ČTK. 2019. „Babiš dál povede ANO, neměl protikandidáta. Na sněmu hnutí získal hlasy 206 z 238 delegátů.“ *domaci.ihned.cz*, 17. 2. 2019. Dostupné na: <https://domaci.ihned.cz/c1-66482960-ano-voli-nove-vedeni-jediny-kandidatem-na-predsedu-je-babis-na-snemu-budou-resit-i-volby-do-evropskeho-parlamentu> (12. 4. 2019).

denikn.cz. 2019. „Minuta po minutě – Sněm hnutí ANO.“ 17. 2. 2019. Dostupné na: <https://denikn.cz/minuta/74566/> (12. 4. 2019).

domaci.ihned.cz. 2016. „Od konce května si lidé v restauracích nezapálí. Poslanci schválili protikuřácký zákon.“ 9. 12. 2016. Dostupné na: <https://domaci.ihned.cz/c1-65551230-vladni-koalice-zkousi-podruhe-prosadi-ve-snemovne-svuj-protikuracky-zakon-v-kvetnu-ji-chybelo-osm-hlasu> (12. 4. 2019).

echo24.cz. 2018. „Mizerné. Senát prostě neumíme“, komentuje Babiš volební neúspěch ANO.“ 13. 10. 2018. Dostupné na: <https://echo24.cz/a/SK4jd/mizerne-senat-proste-neumime-komentuje-babis-volebni-neuspech-ano> (12. 4. 2019).

Endrštová, Michaela a Kotalík, Jakub. 2017. „Sněmovna vydala poslance Babiše a Faltýnka k stíhání kvůli Čapímu hnízdu.“ *idnes.cz*, 6. 9. 2017. Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-hlasovani-vydani-babis-faltynek-capi-hnizdo.A170905_145252_domaci_jkk (12. 4. 2019).

Havlík, Vlastimil. 2015. „The Economic Crisis in the Shadow of Political Crisis: The Rise of Party Populism in the Czech Republic.“In: *European Populism in the Shadow of the Great Recession*.Eds. Kriesi, Hanspeter a Pappas, Takis S. Colchester: ECPR Press, 199-216. Dostupné na:

https://is.muni.cz/el/1423/podzim2016/POL333/um/Chapter3_CzechRepublic.pdf (11. 4. 2019).

Hloušek, Vít et al. 2018. *Já platím, já rozhoduji! Političtí podnikatelé a jejich strany*. Brno: Books & Pipes Publishing.

Hloušek, Vít. 2012. „Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy.“ *Politologický časopis*, 19, 4, 322-340. Dostupné na: http://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2012/4/Polcas_2012_4_pp_322_340.pdf (11. 4. 2019).

Hrabáková, J. 2015. „Celostátní sněm Hnutí ANO.“ *anohorovice.cz*, 1. 3. 2015. Dostupné na: <http://www.anohorovice.cz/akce/akce/celostatni-snem-hnuti-ano-2> (12. 4. 2019).

Huntington, Samuel P. 1968. *Political Order in Changing Societies*. New Haven : Yale University Press.

Charvát, Jakub a Just, Petr. 2016. *Krize politického stranictví a noví straničtí aktéři v české politice*. Praha: Metropolitan University Prague Press..

idnes.cz. 2012. „Babiš stanul v čele svého ANO 2011 a představil sedm zájemců o Senát.“ 1. 8. 2012. Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-v-cele-noveho-politickeho-hnuti.A120801_125833_domaci_hv (12. 4. 2019).

idnes.cz. 2015. „ANO v Opavě skončilo, místní buňku zrušilo předsednictvo hnutí.“ 29. 11. 2015. Dostupné na: https://www.idnes.cz/ostrava/zpravy/predsednictvo-ano-zrusilo-organizaci-v-opave.A151129_131051_ostrava-zpravy_kol (11. 4. 2019)

idnes.cz. 2018. „Levici trápí úbytek členů. KSČM ztratila tisíce, naopak „táhne“ SPD.“ 25. 2. 2018. Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/politika-politicke-strany-snemovna-clenove-pirati-spd-kscm-cssd-ano.A180212_171920_domaci_bja (12. 4. 2019).

Institut pro politiku a společnost. <https://www.politikaspolecnost.cz>

Janda, Kenneth. 1980. *Political Parties: A Cross-National Survey*. New York: The Free Press, a Division of Macmillan Publishing Company.

Jeřábková, Ivona, koordinátorka ANO 2011 Pardubice. 2012. „Pardubická organizace má svého předsedu.“ *anobudelip.cz*, 14. 12. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/pardubicka-organizace-ma-sveho-predsedu-11214.shtml> (11. 4. 2019).

Kalinová, Ivana. 2015. „Hnutí ANO zrušilo v Karlových Varech místní i okresní organizaci.“ *karlovarsky.denik.cz*, 2. 10. 2015. Dostupné na: https://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/sefem-karlovarskeho-ano-je-hana-zakova-20151001.html (11. 4. 2019).

Knitl, Martin. 2018. „Hnutí ANO a uskupení pravicových stran vyhrály volby v Opavě.“ *ostrava.rozhlas.cz*, 6. 10. 2018. Dostupné na: <https://ostrava.rozhlas.cz/hnuti-ano-a-uskupeni-pravicovych-stran-vyhraly-volby-v-opave-7634787> (11. 4. 2019).

Kopecký, Josef. 2015. „Nečasova penzijní reforma skončí. A kde je vaše, ptala se vlády opozice.“ *idnes.cz*, 9. 10. 2015. Dostupné na: https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/necasova-penzijni-reforma-skonci-a-kde-je-vase-ptala-se-vlady-opozice.A151009_110447_domaci_kop (12. 4. 2019).

Kopeček, Lubomír a Svačinová, Petra. 2015. „Kdo rozhoduje v českých politických stranách? Vzestup nových politických podnikatelů ve srovnávací perspektivě.“ *Středoevropské politické studie*, 17, 2, 178-211. Dostupné na: <https://journals.muni.cz/cepsr/article/view/4415/3475> (11. 4. 2019).

Kricnarová, Darina, krajská koordinátorka ANO 2011 pro Královéhradecký kraj. 2012. „Královéhradecký kraj má všechny oblastní organizace.“ *anobudelip.cz*, 19. 12. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/kralovehradecky-kraj-ma-vsechny-oblastni-organizace-11210.shtml> (11. 4. 2019).

Mainwaring, Scott a Scully, Timothy R. 1995. *Building Democratic Institutions: Party Systems in Latin America*. Stanford, California: Stanford University Press.

Mainwaring, Scott. 1998. „Party Systems in the Third Wave“. *Journal of Democracy* 9, 3, 67-81.

Mainwaring, Scott. 2016. „Party System Institutionalization, Party Collapse and Party Building“. *Government and Opposition*, 51, 4, 691-716.

Mainwaring, Scott. 2018. *Party Systems in Latin America: Institutionalization, Decay, and Collapse*. Cambridge: Cambridge University Press.

Marešová, Václava et al. 2012. „Miliardář Babiš jde do voleb. Osobnosti nemá, program chce vymyslet až po volbách.“ *irozhlas.cz*, 1. 8. 2012. Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/miliardar-babis-jde-do-voleb-osobnosti-nema-program-chce-vymyslet-az-po-volbach_201208012110_mkaspar (12. 4. 2019).

Ministerstvo vnitra České republiky. <https://www.mvcr.cz>

Mladé ANO. <https://www.mladeano.cz>

novinky.cz. 2013. „Ať lidé rozhodnou o zrušení církevních restitucí v referendu, navrhne KSČM.“ 21. 8. 2013. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/311217-at-lide-rozhodnou-o-zruseni-cirkevnych-restituci-v-referendu-navrhne-kscm.html> (12. 4. 2019).

novinky.cz. 2015. „Druhý pilíř skončí, rozhodli poslanci.“ 23. 10. 2015. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/384339-druhy-pilir-skonci-rozhodli-poslanci.html> (12. 4. 2019).

Občanská demokratická strana. <https://www.ods.cz>

Oblastní organizace ANO 2011. 2012. „ANO 2011 vstoupilo v Brně do politiky.“ *anobudelip.cz*, 5. 12. 2012. Dostupné na: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-2011-vstoupilo-v-brne-do-politiky-11229.shtml> (11. 4. 2019).

Odell, John S. 2001. „Case Study Methods in International Political Economy.“ *International Studies Perspectives*, 2, 2, 161-176. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/227662539_Case_Study_Methods_in_International_Political_Economy

ODS. 2015. Stanovy Občanské demokratické strany. ODS. Dostupné na: <https://www.ods.cz/docs/stanovy-ods-2015.pdf> (11. 4. 2019).

Ochranné známky. <https://www.oz.kurzy.cz>

Panbianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organization and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. <https://www.psp.cz>

Randall, Vicky a Svåsand, Lars. 2002. „Party Institutionalization in New Democracies.“ *Party Politics* 8, 1, 5-29.

Rieger, Lukáš. 2014. „Počet členů stran včera a dnes.“ *Čtrnáctideník*, 15, 2014. Dostupné na: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2014/14denik_15_2014.pdf (12. 4. 2019).

Stauber, Jakub. 2015. „Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace.“ *Acta Politologica*, 7, 2, 133-155. Dostupné na: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00902.pdf> (11. 4. 2019).

Stauber, Jakub. 2017. „Institutionalization of Nationalized Party System: The Czech Case.“ *Acta Politologica*, 9, 3, 46–65. Dostupné na: <https://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/001457.pdf> (11. 4. 2019).

Ústava České republiky

Válková, Hana. 2015. „Stranám prudce ubývají členové, brzy mohou mít existenční potíže.“ *idnes.cz*, 5. 4. 2015. Dostupné na: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pocet-clenu.A150401_183007_domaci_hv (12. 4. 2019).

Veřejný rejstřík a Sběrka listin – Ministerstvo spravedlnosti České republiky. <https://www.or.justice.cz>

Vláda ČR. <https://www.vlada.cz>

Volby.cz – Český statistický úřad. <https://www.volby.cz>

Zedník, Vladimír. 2014. „Hnutí ANO zrušilo v Karlových Varech místní i okresní organizaci.“ *idnes.cz*, 12. 12. 2014. Dostupné na: https://www.idnes.cz/karlovy-vary/zpravy/ano-zrusilo-mistni-i-okresni-organizaci-v-karlovyh-varech.A141212_131855_vary-zpravy_ba (11. 4. 2019).

Zpěváčková, Barbora, 2016. „Sněmovna schválila zákaz kouření v hospodách.“ *novinky.cz*, 9. 12. 2016. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/423194-snemovna-schvalila-zakaz-koureni-v-hospodach.html> (12. 4. 2019).